

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

EMMANUEL LEVINAS

MAURICE BLANCHOT ÜSTÜNE

Fransızcadan Çeviren: Kudret Aras

MONOKL

MANUAL AS A CURRICULAR DISTRICT

Emmanuel Levinas

Maurice Blanchot Üstüne

Emmanuel Levinas (1906-1995) Litvanya doğumlu Fransız filozof ve Talmud yorumcusu. 1924'te Strasbourg Üniversitesi'nde felsefe okumaya başladı. Burada geleceğin ünlü edebiyat eleştirmeni ve düşünürü Maurice Blanchot ile kurdukları dostluk yaşamları boyunca sürdü. 1928'de Freiburg'a giderek Husserl ile fenomenoloji çalıştı ve Heidegger'le karşılaştı. Husserl'in *Méditations Cartésiennes. Introduction à la phénoménologie* adlı çalışmasını çevirdi ve yapıtları *La théorie de l'intuition dans la phénoménologie de Husserl* ile *En Découvrant l'Existence avec Husserl* ile Fransa'da fenomenolojinin özgün bir yer edinmesine büyük katkı sağladı. Etiği ilk ve mutlak felsefe gören Levinas, geliştirdiği radikal başkalık felsefesiyle son dönem Fransız düşüncesinin en sıra dışı ve etkileyici filozoflarından biri olmayı sürdürmektedir. *Totalité et Infini: essai sur l'extériorité* (1961), *Autrement qu'être ou au-delà de l'essence* (1974) başlıklı iki başyapıtından başka yayımlanmış pek çok felsefi metni, talmud yorumu ve söyleşileri bulunmaktadır.

Yazarın Monokl'daki diğer kitapları:

Etik ve Sonsuz (2011 - Yayına hazırlanıyor)

Başka İnsanın Hümanizmi (2011 - Yayına hazırlanıyor)

MonoKL Yayınları

1- Ahmet Soysal

İlke Olarak Yaşam Üstüne Notlar ya da Mini-Etika

2- Jean-Luc Nancy

Demokrasinin Hakikati

3- Jean-François Lyotard

Pagan Eğitimler

4- Ahmet Soysal

Birlikte ve Başka I ve II

5- Thomas de Quincey

Immanuel Kant'ın Son Günleri

6- Jean-Luc Nancy

Tanrı, Adalet, Aşk, Güzellik

Dört Küçük Konferans

7- Emmanuel Levinas

Maurice Blanchot Üstüne

MonoKL
“Mono Kurgusuz Labirent”

YAZININ DOSTLUĞU
ile
DOSTLUĞUN YAZISI

MonoKL Yayınları
Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol
Dernek Sk No:14 D:4 Taksim
Beyoğlu - İstanbul
e-posta: editor@monokl.net
www.monokl.net

Ernmanuel Levinas
Maurice Blanchot Üstüne

Yapıtın Özgün Adı: *Sur Maurice Blanchot*
© Editions Fata Morgana, 1975
© Monokl Yayınları, 2011

Cet ouvrage, publié dans le cadre du programme d'aide à la publication, bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Etrangères de l'Ambassade de France en Turquie et de l'Institut Français d'Istanbul.

Çeviriye ve yayına katkı programı çerçevesinde yayımlanan bu yapıt, Fransa Dışişleri Bakanlığı'nın, Türkiye'deki Fransa Büyükelçiliği'nin ve İstanbul Fransız Kültür Merkezi'nin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Birinci Basım: 2011 Kasım
Yayıma Hazırlayan: Murat Erşen - Volkan Çelebi
Düzeltili: Barış Bayram
Kapak Tasarım: Janset Karavin
ISBN: 978-605-88256-6-6
Sertifika Numarası: 22834

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Monokl
Baskı ve Cilt: Bayrak Matbaacılık
Davutpaşa Cd. No:14/2 Topkapı İstanbul

EMMANUEL LEVINAS

MAURICE BLANCHOT

ÜSTÜNE

Fransızcadan Çeviren: Kudret Aras

MONOKL

İçindekiler

Şairin Bakışı	9
Hizmetçi Kadın ve Efendisi	39
Andre Dalmas ile Söyleşi	63
Günün Deliliği Üzerine Araştırmalar	77

ŞAİRİN BAKIŞI

1. *Tanrıtanımazlık ve İnsandışıçılık (Inhumanisme)*

Maurice Blanchot'nun sanat ve edebiyat konusundaki düşünceleri çok büyük tutkulara sahiptir. Son yapıtında¹ yaptığı Hölderlin, Mallarmé, Rilke, Kafka, René Char hakkındaki yorumlamaları en keskin eleştirilerden çok daha derine iner; bu yapıt aslında tüm eleştiri ve metin yorumlamalarının (*exégèse*) ötesinde yer alır.

¹ *L'espace littéraire*, Gallimard 1955 [Yazımsal Uzun, YKY 1993, çev. Sündüz Öztürk Kasar].
Çevitsiz F. D. Kitap Arşivi - <http://www.fevikay.org>

Ve bununla birlikte felsefeye yönelmez. Tasarısı böyle bir ölçekten aşağı kaldığı için değil –ama Blanchot, felsefe en üst olanağı (*ultime possibilité*) görmez, ne de zaten, bizzat olanağın kendisinde – insani olanın sınırı olan “yapabilirim”de – görür. Bu çağ herkes için felsefenin sonu olacaktır! Daha iyi bir dünya inşa etmek –sadece anlamak değil, değiştirmek– isteyenler için. Onlara karşıt olarak, bilgelik sevgisini ve onun disiplinler halinde alt bölümlere ayrılmasını solduracak şafağını karşılamak üzere, Heidegger ile birlikte “varlığın hakikati”ne doğru tırmananlar için.² Çağdaş düşünce içinde bizler için hümanist olmayan bir ateizm sürprizini saklar: tanrılar ya ölmüş ya da dünyadan elini eteğini çekmişlerdir, somut, hatta akıl sahibi insan, evreni içinde barındırmamaktadır. Metafiziği aşan tüm bu kitaplarda, herhangi bir kimseye itaat ya da sadakat olmayan bir itaatin ve sadakatin yüceltilişine tanıklık ederiz. Tanrıların yokluğu, belirlenmemiş bir mevcudiyet olarak ortalıkta cirit atmaktadır (*se jouer*). Tekil boşluk sakın bir şekilde durmaz,

² Özellikle bkz. *Üstüne Mektup*’ta “Hümanizmin sonu” ([“Hümanizm Üstüne Mektup”, *Hümanizmin Özü* içinde, İz, 1995, çev. Ahmet Aydoğan].

tam tersine “hiçleştirir”, sessizlik burada söze bürünür, hatta özsel bir söze. Onların bitimsiz ve anonim burgaçlarından karanlık bir ışık yayılsa bile, yüzü olmayan, Blanchot’nun deyimiyle “suretsiz” bir yansızlıktır bu. Yeni-Hegelticiler için olduğu kadar, Hegel için de birey –canlı, doğrudan doğruya kendi bilincinde olan öznellik– mutlak olanı yansıtamaz. Tarihsel Gerçeklik kuşkusuz akıldır, ama istemleri ve ihtirasları dize getirdiği an ışık saçmamaktadır. Bu gerçeklik, iş işten geçtikten sonra aydınlatır. Gecikmiş bir apaçıklıktır, diyalektiğin tanımı belki de budur: Minerva’nın Baykuşu, uçuşuna ancak alaca karanlığın çöküşüyle başlar. Heidegger için, varolandan ayırdığı ve fiili anlam yüklediği varlık (gerçi Fransa’da herkes bu ayrımlardan haberdardır) her şeyi ve insanı ölçer (*mesurer*). İnsan onun çağrısına yanıt verir ya da vermez. Ama bu çağrı, herhangi birinden gelmemektedir. Bu, bir varolan olmayan Varlıktan, Hiçliğin (*Néant*) saçtığı fosfor ışığından ya da daha açık bir dille, Varlığın ve Hiçliğin medcezirlerinin birbirini takip ettiği yerde ortaya çıkan parlaklıktan gelen bir çağrıdır. Öznellik burada anla-

mını kendinden değil, tam tersine bu fosfor ışığından, varlığın hakikatinden almaktadır. Aristoteles'ten bu yana, Batı Metafiziği bunu çoktan unutmuş olmalı; o [bu metafizik] “dünya resmini”³ biçimlendirir ve tekniğin egemenliğine doğru yürür. Ama tüm bunlar, –özne, varlığın hakikatinin unutulması, metafizik, dünya resmi, teknik–, insanın hatası ya da kaprisi değil, tam tersine varlığın hakikatinin ve onun gereklerinin yansımasıdır; her ne kadar insan bu hakikati muhafaza etme doğal eğiliminin, yani uyanıklık ve dikkatin ta kendisi olmuş olsa da. Tarih, insana duyduğu ihtiyacın yanında, varlığın şimşeklerine bağlıdır.

2. Gün ve Gece

Blanchot'nun düşüncesinin aralarında evrildiği konuları anımsattık. Burada çalışma ve politikayla ussallaştırılan bir gerçekliği dile getirirken “gelişigüzel” konuşmayan Hegel vardır, Blanchot bu davranışları [çalışma ve politika] gün'ün

³ Bkz. M. Heidegger, “Dünya Resimleri Çağı”, *Nietzsche'nin Tanrı Öldü Sözü ve Dünya Resimleri Çağı* içinde, Asa, 2001, çev. Levent Özşar [ed. n.].
<https://nietzsche.org>

kategorileri altında kabul eder. Bu, İnsani olanın kapladığı her şeyin içinde bulunduğu Dünya, Erk ve Eylem'dir. Bununla birlikte bunlar, başka bir alana yani Gece'ye giren sanatın dışındadır. Ama özellikle de, burada, Heidegger vardır, son Heidegger.

Blanchot'nun, Yazınsal Uzam'da (*L'espace litteraire*) son bulan, sanatın özü ve yazın üzerine kaleme aldığı ilk denemelerin, Heidegger'in son dönem düşüncelerinin Fransa'daki Heideggercilere tamamıyla yabancı olduğu bir dönemde yayımlanmış olduklarını rahatlıkla söyleyebiliriz. Alman filozofa yakınlığı, Blanchot'nun, onun yorumladığı Rilke ve Hölderlin metinlerini seçiş biçimine kadar, bin bir biçimde hissedilir: her halükarda, fenomenolojinin –(ama belki Hegel'den beri)– ayırt edici özelliği olan ve kavramların indirgenemez fizyonomisinin onu götürdüğü güzergahın özgünlüğünü yansıtan çözümleme yöntemlerini –daima ustaca– kullanma biçiminde hissedilir. Olan ve olma/varlık (*étant et être*) birbirinden ayrıdır ve Blanchot, her ne kadar şu küçük “bu...dur” [“bu...dur/yardır”: *c'est....*]

kelimesinde bir gizem ve gerçekleştirilmesi gereken bir görev görmüş olan Mallarmé üzerine kafa yormuş olsa da, *olmak* sözcüğünün dile getirilişindeki vurgu Heideggerciydi.

Blanchot için sanat yapıtı, şiir, Gün'ün krallığının dışında yer almaktadır. Sanatın etkisinin en çok tarihte önemsiz olmasından ve afiş, gazete makaleleri ve bilimsel incelemelerin, tarihe şiirden daha çok hizmet etmelerinden dolayı, bağlanmış (*engagé*) sanat fikri Blanchot'ya dayanaksız görünmekteydi. Ama Dünya'dan Hakimiyetten- Tarih'ten- ayrı kılınmış sanat, ne estetikçilerin kayıtsız bir tapınması, kör zekanın yanlış tanıyacağı dünyanın ardında bir dünya görüşüdür; ne de kavramın duyulur açınlanmasıdır (açığa vuruluşudur-*révélation*); ki bu anlamda, açınlama, kavramın çalışma yoluyla gerçekleştirildiği bir dönemde çoktan geçilmiş ve aşılmıştır. Fakat yapıt Yararlı Olanın (*L'Utile*) dışına yerleştirildiğinde, hiçbir şey söylenmiş olmaz: o halde yararlı olandan bir sanat yapıtı yaratan bu gerçeğin "yüceltilmesi" neden ibarettir? Dünyaya ve öteki dünyalara yabancı olan yazın, Blanchot için, sairin bakışını, bu

sıfatın her iki anlamı içinde de kökensel bir deneyimi gerektirir: temel deneyim ve başlangıç deneyimi. Şeyler karşısında yaşanan her sanatsal “kayıtsızlık” bu deneyime zaten sahip olmuştur. Bu noktada ne şey’den şiirsel imgeye, gerçeğin basit bir yansızlaşması yoluyla, ne de gündelik dilden şiirsel konuşmayı ifade eden dilsel imgeye, –daralma/azalma (*diminution*) yoluyla ulaşmaktayız. Blanchot’ya göre, şeylerin imge olarak ve dilin şiir olarak algılanabilmesi için, (kendisi bu ifadeyi kullanmamış olsa da) her şeyden önce gelen bir aşkınlık (*une transcendance préalable*) gerekir. Bu anlamda, imge algıdan önce gelir. Peki, bu aşkın bakış nedir?

İçine işleyerek seyretmek, şeylerin dünyasındaki büyüyü bozmaz. Belirmesiyle birlikte en yabancı ve en garip olan bile, erke (*pouvoir*) karşı hemen bir yakalanma noktası sunar, ben’e boyun eğer. Düşüncenin kavradığı, imgelemin yansıttığı, içgüdünün sezdiği sınırsız sayıdaki dünya –onları etkileyen bilgi ve duygunun aşkınlığı

ne kadar *telepatik* ya da *metafizik*⁴ olursa olsun– aslında sadece tek bir dünyadır. Uzaklık (*mesafe-distance*), dünyayı yıkmaz. Hakikat, ne kadar atılgan ve görülmedik olursa olsun, bize ben egemenliğimizi ve Dünya’nın ufuklarını bırakır.

Hakikat, insani düzeyde, tarihte ve tüm insani sorunların çözümünde tamamlanır. Yaygın dinlerde olduğu gibi, hakikat de, bu dünyanın tüm biçimlerini kendi ötesinde taşır. Hakikat, aynı Ibn Gabirol’ün ünlü metninde insanın Tanrı’dan kendisini korumak için Tanrı’ya sığınması gibi, hayattan hayata doğru kaçır. Dünyadan nasıl çıkarılır? Jankelevitch’in *mutlak olarak başka (autre)* dediği ve Blanchot’nun “dışarının durmaksızın ebedi akışı” adını verdiği Başka nasıl belirebilir –yani kendi başkalığını ve dışsallığını kaybetmeksizin– bu şekilde kendisini bir bakışa sunarak nasıl birisi için olabilir (*être*)? Başka, burada iktidarı olmayan bir belirişe nasıl sahip olabilir?

3. Kişisiz konuşma [*le parler impersonelle*] ve yokluğun mevcudiyeti/bulunuşu⁵

Açınlanmasına rağmen *başka* olarak kalanı açınlama (*révéler*) tarzı, düşünce değil, şiir dilidir. Blanchot'nun çözümlemelerinde, onun (şiir dilinin) ayrıcalığı, bizi bilgiden daha ileri götürmesinden ibaret değildir. O telepatik değildir, dışsal olan da uzak değildir. O, –benzersiz bir biçimde belirendir– her gerçek yadsınmış olduğunda, bu gerçeklikdışının gerçekleşmesidir. Onun olma (*être*) tarzı, –yaratılışı– verili olmaksızın mevcut olmaktan; insanoğlunun en son erki yadsıma olduğuna göre, kendisini erk unsurlarına sunmamaktan, erkin tutunamadığı imkansızın alanı olmaktan, kendisinin örtüsünü kaldıranı sürekli kovarak varolmaktan ibarettir. İmkansıza bakan kişi için, dünyada yalıtılma ve terk edilme duygularıyla hiçbir ortak ölçüsü olmayan, özsel, gururlu ya da umutsuz bir yalnızlık buradan kaynaklanmaktadır. Kendisini dünyalar halinde kurmaktan

aciz imkansızlıkların, ıssız ve üzüntülü alanındaki yalnızlıktır bu.

Edebiyat bu noktaya getirecektir. Daima, dünya olmayan şeyleri –patlamaların ve çatışmaların Eylem ve Siyaset değil, kahramanlık ve macera olduğu zamanda tanrıları ve kahramanları– konuşturuyordu. Bugünse, tanrılar çekip gittiğinde, [edebiyat] en radikal ölçüde dünya-olmayanın (*non-monde*), olanın varlığının –onun ortadan kayboluşunun mevcudiyetinin kendisini– konuşmaya ve gerçekleştirmeye bırakmaktadır. Blanchot, bunu göstermek için, Mallarmé ve Kafka üstüne eski düşüncelerini yeniden ele almaktadır. Yazmak, kelimelerdeki şeyleri bertaraf etmekten ve varlıkta yankı oluşturmaktan ibaret olan asli dile geri dönmek olacaktır. Şeylerin varlığı yapıtta adlandırılmaz; ama yapıtta söylenir, şeylerin yokluğu ile, yani kelimelerle kesişir. Varlık, konuşmayla, ama her tür muhatabın yokluğunda konuşmayla eşdeğerdir. Kişisiz, “sen” olmaksızın, sorgulamaksızın, seslenmeksizin ve yine de, söylem ve Akıl gündüzün düzenine ait olduğundan, evrensel bir Akıl aç-

ğa vuran “tutarlı söylem”den farklı olarak konuşmak. Her yapıt, yazarı onu anonim bir düzenin hizmetinde olarak görmediği ölçüde kusursuz yapıttır. Kafka, “ben”in yerine “o”yu koyduğunda gerçek anlamda yazmaya başlamıştır; zira “yazar, kimsenin konuşmadığı bir dile aittir.” Bunun nedeni, o zaman yazıya evrensel ve ebedi bir idealin kumanda etmesi değildir. Blanchot, yapıtın kişisizliğinin nasıl tanrıların gidişinin ardından ortaya çıkan ve bir mırıltı gibi ardı arkası kesilmeyen sessizliğin kişisizliği olduğunu; tarih boyunca inkar edebileceğimiz tarihsel zamanın karardığı yerdeki zamanın kişisizliği olduğunu; yine Gün boyunca inkar ettiğimiz Gündüz’ün yadsımasının (*négation*) içinde belirlediği gecenin kişisizliği olduğunu göstermektedir. Yaratıcı, adı silinip giden ve hafızası ağır ağır kararan kişidir. “Yaratıcı, yapıtı üzerinde güçten mahrumdur.” Yazmak, sözü benimle birleştiren bağı kırmak, beni bir sen ile konuşmaya iten ilişkiyi ters çevirmek, –“konuşmayı bir türlü kesemeyen şeyin yankısı olmak”tır. Eğer, görüş (*vision*) ve bilgi nesneler üzerinde güç kullanmaktan (*pouvoir*), onlara

uzaktan hükmetmekten ibaretse, yazının ortaya çıkardığı istisnai tersine dönüş de, gördüğümüz şeyden etkilenmemize, –onun uzağında da olsak ondan etkilenmemize– neden olur. Bakış, yapıt tarafından yakalanır; sözcükler, yazan kişiye bakarlar (Blanchot, büyülenmeyi bu şekilde tanımlar). Dünyayı uzaklaştırmış olan şiirsel dil, bu uzaklığın bitmek bilmez mırıltılarının, geceleyin kendini gösteren bir gece gibi, yeniden ortaya çıkmasına izin verir. Bu, sonsuzluğun (*éternité*) kişisizliği değil; kendisi hakkında girişilebilecek olumsuzlama altında tekrar tekrar başlayan, sonu gelmez, dur durak bilmez olandır.

Blanchot'nun ölüme yaklaşımını belirleyen durum. Yazmak, ölmektir. Blanchot'ya göre ölüm, en son insani olanağın dokunaklılığı (*pathétique*), olanaksızlığın olanaklılığı değil, önünde “ben”in (*je*) kendiliğini kaybettiği, kavranamaz olanın kesintisiz yinelenip durmasıdır. Olanaklılığın olanaksızlığıdır. Edebiyat yapıtı bizi ölüme yaklaştırır; zira ölüm, edebiyat yapıtının mırıldandığı varlığın kesintisiz uğultusudur. Yapıtta olduğu gibi ölümdede, düzene bağ-

lanmış düzen (*ordre régulier*) alt üst olur, çünkü güç orada üstlenilemez olana sürükler. Öyle ki, ölüm ve yaşam arasındaki mesafe sonsuzdur. Tıpkı, şairin yapıtının; varlığın cereyan etmesi ya da daha kesin olarak söylersek sonu gelmez yalpalaması veya hatta kargaşası olan tükenmez dilin karşısında sonsuz olması gibi. Ölüm, son değildir, *sonlandırmayı sonlandırmamadır*. Tıpkı, Edgar Poe'nun bazı hikayelerinde tehdidin gitgide yaklaşması ve güçsüz (*impuissant*) bakışın bu yaklaşmayı daima hala uzak görmesi gibi.

Blanchot böylece yazıyı, varlığın temel ekonomisi içinde neredeyse çılgın bir yapı olarak belirler ki bu yapı nedeniyle varlık, artık bir ekonomi değildir, zira yazı yoluyla taşıdığından, (varlık) artık hiçbir barınak taşımaz, hiçbir içsellik kapsamaz. O yazınsal uzamdır (*espace*), bir başka deyişle mutlak dışsallıktır –mutlak sürgün'ün dışsallığıdır. İşte Blanchot'nun “ikinci gece” adını verdiği şey budur; yani günün normal sona erışı ve yok oluşu olan ilk gece içinde, bu yok oluştan mevcudiyet kazanan ve böylece durmaksızın varlığa geri dönen [ikinci bir] gece. Blanchot, bu mev-

cudiyeti, çalkantı, mırıldanma, yinelenip durma gibi terimlerle betimler, bir başka deyişle, ikinci gecenin bu varlığının, deyim yerindeyse, asli olmayan karakterini ifade eden bir söz dağarcığıyla. Yokluğun mevcudiyeti, boşluğun doluluğu, “yine de saklanan ve kapalı kalan şeyin gelişip serpilmesi: karanlığın üstünde parlayan, görünür hale gelmiş bu karanlıktan parlaklığını alan, gelişmenin ilk aydınlığından karanlığı kaçıran, kapıp götüren, ama aynı zamanda da, özü, kendisini ortaya çıkarmak isteyecek şey üstüne kapanmak, onu kendine çekmek ve onu yutmak olan mutlak karanlık içinde yok olan ışık.”⁶

Yazı da, ilham olarak adlandırılan bir noktada güç-olmayana (*non-pouvoir*) “dönüşen” (*virer en*) bir gücün inanılası olmayan seyri olacaktır. Varlığın ritmi, edebiyatın kendisinden başka bir nesnesinin olamayacağı türden bir ritimdir [ve bir gün Blanchot’nun romanlaştırılmış yapıtlarının gizli (*latent*) anlamını söylemek gerekecek]. Modern sanatsa yalnız sanatın serüveninin kendisinden bahseder –saf resim, saf müzik olmaya çalışır. Şüphesiz, bu serüvenden memnun olan eleştiri-

rel ve felsefi yapıtlar, sadece yolculuk anlatısı değil, gecenin ucuna yolculuğun ta kendisi olan sanatın çok altındadır. Bununla birlikte Blanchot'nun araştırması, filozofa, bizim, ne olursa olsun, asıl anlamıyla sanat felsefesinden hareketle açıklamak istediğimiz bir "kategori" ve yeni bir "bilme tarzı" getirir.

4. Varlığın yanlışlığı [*l'erreur de l'être*]

Sanatın özü, dilden, dile gelen söylenmez olana geçmekten, yapıt sayesinde elemental⁷ olanın karanlığının görünür kılınmasından ibarettir. Yapıtı bu şekilde, karşıtlıklarla dokunmuş olarak betimlemek, diyalektik değildir; çünkü karşıtların, biri diğerini bastırarak, nöbetleşe yer değiştirmeleri, bu nöbetleşmenin geride bırakıldığı ve karşıtlığın yatıştığı bir düşünce planını ortaya çıkarmaz. Eğer düşünce bu planı açığa vurmak –bir senteze ulaşmak– zorunda

⁷ Elemental, dünyanın dışsallığının düşünce tarafından kurulan her nesne üzerindeki fazlalığını ifade eder. Özel öncesi olduğu gibi nesnel öncesidir de, hiç kimsenin sahip olamayacağı ortak zemin ya da anonimlik [ed.n.].
 Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://trantey.org>

kalsaydı, biz yine de bu dünyada, insani olanaklıklar ve öncelikler alanında, Eylem ve Sağduyu (*Sensé*) çerçevesinde kalırdık. Böylece, edebiyat bizi hiçbir düşüncenin ulaşamadığı bir kıyıya fırlatır, –düşünülemez olana açılır. İdealist *esse-percipi* metafiziği sadece burada son bulur. Edebiyat, en gözü pek yola koyuluşların bile kaçmaya izin vermediği, dünyanın tüm ufuklarının üstünden aşan bir aşkınlığın yegane serüvenidir. Yalnız sanat havalanmaya izin verirdi, eğer dışsallığın bu fethinde, ebediyen bu dışsallıktan dışlanması gerekmeseydi, zira, eğer şaire bir ikamet sunması gerekseydi, orada kendi yabancılığının bizzat kendisini kaybederdi. Şiiri (yani yapıtı) ulaştırmaksızın sürüklediği yerde bulunan bu düşünülmez olanı, Blanchot varlık olarak adlandırır. Bunun öncesinde, Heidegger için sanat, her estetik anlamının ötesinde, “varlığın hakikati”ni aydınlatmaktaydı; fakat sanat buna varoluşun diğer biçimleriyle ortak olarak sahipti. Blanchot içinse sanatın çağrısı (*vocation*), eşsizdir. Ama daha da önemlisi, yazmak varlığın hakikatine götürmez. Onun daha çok varlığın yanılgısına –başboş-

luk mekanı olarak varlığa, [yani] mesken tutulamaz olana (*l'inhabitable*) götürdüğü söylenebilirdi. Öyle ki, bir o kadar haklılıkla denebilir ki, edebiyat oraya (varlığın hakikatine) götürmez, çünkü oraya ulaşmak imkansızdır. Varlığın yanılgısı –hakikatten daha dışsal. Heidegger'e göre, varlık ile hiçliğin nöbetleşe yer değiştirmesi de varlığın hakikati içinde meydana gelir; fakat Blanchot, Heidegger'in aksine, bunu hakikat olarak değil, hakikat-olmayan (*non-vérité*) olarak adlandırır. Bu “değil”in (olmayan'ın-*non*) örtüsüne, başka bir deyişle, yapıtın son özünün bu özsel olmayan özelliğine ısrarla vurguda bulunur. Bu “değil”, Hegelci ve Marksist olumsuzluğa –doğayı değiştiren emeğe; toplumu değiştiren siyasi eyleme– benzemez. Yapıt tarafından ifşa edilmiş –kendini dile getirmeye mecbur kalmış– varlık, tüm olanakların ötesindedir, tıpkı intiharın bütün uzdıllılığına (*eloquence*) rağmen bir türlü üstlenilemeyen ölüm gibi çünkü Heidegger'in de düşündüğü gibi kendi ölümünün sorumluluğu önünde kaçış yolunu tutmak dışında, hiçbir zaman ben ölmem, her zaman ölünür. Bununla birlikte, sa-

hicilik (*authenticité*), “varlığın hakikati”nde değil, edebiyatın götürdüğü bu doğru-olmayanda yatar. Hakikat olmayan sahicilik –işte bu belki de Blanchot’nun eleştirel düşünüm-lerinin (*réflexion*) bizi ulaştırdığı en son önermedir. Ve bu düşüncenin, Heideggerci dünyadan çıkmaya davet ettiğini düşünüyoruz.

5. Yanılgıya Geri Çağırma

Sahiciliğin asli biçimi olarak doğru-olmayan (*non-vrai*). Bu sonuç soru biçiminde ifade edilir. Ve “tarihsel edimselliğe (*actualité*) daha yakın bir düzeyde”, 260. sayfadaki bir not buna ışık tutar: “Şöyle söylenebilir herhalde: Dünya, her şeyin değere sahip olacağı, her şeyin anlam taşıyacağı, her şeyin insanın hakimiyeti altında ve onun kullanımı için gerçekleşeceği, hakikatin geleceği ve aydınlık günü olarak ne kadar çok doğrulanırsa, öyle görünüyor ki sanatın, hiçbir şeyin henüz anlama sahip olmadığı bir noktaya doğru o kadar inmesi gerekir, her kavrayışın, her ereğin elinden

kaçıp kurtulan şeyin devinimini, güvensizliğini ve bahtsızlığını muhafaza etmek de yine o kadar önemlidir. Sanatçı ve şairin; tüm önerilerimizin, elde ettiğimiz her şeyin, olduğumuz her şeyin, yeryüzüne açılan her şeyin anlamsıza geri döndüğü, sanki bütün sahiciliğin kaynağı orada belki fişkınyormuş gibi, yaklaşan, ne ciddi ne de hakiki olduğu bu alana doğru yönelmemizin ortaya çıkardığı yanılgıyı bize ısrarla hatırlatma görevi var gibidir.” Bizi yanılgıya geri çağırmak; bu, yanlışın doğruyla şeytani veya nihilist bir yer değiştirmesi (*substitution*) anlamına gelemez. Bu satırlar yine hiçbir şekilde, mutlu bir yanılgının romantizmini, yaşamın ve devinimin dürtüsü olan mutlu bir yanılgının romantizmini methetmez. Burada düşünce çok daha her şeyin farkında ve daha olgundur. Hele, varlığın saçmalığından umutsuz bir şekilde kaçan ebedi yanılsamalar; Malraux’nun, *İnsanlık Durumu*’nda, kategori seviyesine çıkardığı, Devrimin katı eserinin karşısına koyduğu ve yerleştirdiği afyon hiç söz konusu değildir. İnsanın Günü, Usa yatkınlığı, Dünyası, Hakimiyeti –bunların hepsi gelmelidir.

Ama tarih ve çalışma sayesinde yükselmiş bu Gün, bu yer ve bu Dünya'nın büründükleri en son anlam konusunda bir karara varmak gerekir. Ve belki de bu noktada, bunca kursuz uzlaşmadan sonra, Blanchot ve Heidegger radikal bir şekilde karşı karşıya gelmişlerdir.

Heidegger'in son felsefesinde baskın olan düşünce akışı, insan faaliyetlerinin –sanat, teknik, bilim, ekonomi– asli biçimlerini, hakikatin –ya da onun unutuluşunun– kipleri olarak yorumlamaktan ibarettir. Bu hakikatle karşılaşmak için yapılan yürüyüşün, çağrıya verilen karşılığın Heidegger'e göre başıboşluğun yollarına girmesi ve yanılığının hakikatle zamandaş olması, varlığın açınlanmasının çok geçmeden onu (hakikati) gizlemesi; tüm bunlar Heideggerci varlık kavramıyla bu gerçektışının bu gerçekleşimi, yokluğun bu mevcudiyeti, Blanchot'ya göre sanat yapıtının, şairin dile gelmeye (*laisser dire*) bıraktığı hiçliğin bu varoluşu arasındaki büyük yakınlığa tanıklık eder. Fakat Heidegger'e göre –örtünün ilk kaldırılışı olan– hakikat, bütün başıboşluğu koşullandırır ve işte bu nedenle, her insani olan sonuç ola-

rak hakikat terimleriyle dile gelebilir ve “varlığın örtüsünün kaldırılması” olarak betimlenebilir. Blanchot’da *yapıt*, *hakikat olmayan bir keşifle*, bir karanlığı, *keşfeder*. Hakikat olmayan bir keşifle! –işte bu kendi biçimsel yapısının belirlediği “içeriği” keşfetmenin ve görmenin eşsiz bir yoludur: üzerinde hakimiyet kurulması imkansız, mutlak olarak dışsal bir karanlık. Tıpkı üzerinde barınak bulunmayan bir çöl gibi. Yerleşik varoluşun temelinde göçebe bir hatıra uyanır. Göçebelik yerleşik duruma yönelik bir yaklaşım değildir. Yeryüzü ile indirgenemez bir ilişkisi vardır: *yersiz* bir ikamettir. Ölümün önünde olduğu gibi, sanatın kendisine geri çağırdığı karanlık önünde de, iktidarların dayanağı olan ben, uzak ülkelere ait topraklar üzerinde anonim “birisine” dönüşerek çözülür gider. Zira ebedi Göçebe’nin Beni, bulunduğu yerde değil yürüyüşünde, doğrudan (*vrai*) daha uzaklara genişleyen (bir) krallık olan, hakikat olmayanın (*non-vérité*) hudutlarında yakalar kendisini. Başboşluğun şartı hakikat, hakikatin şartı başboşluktur –beyaz külah kü-

lah beyaz (*bonnet blanc au blanc bonnet*)⁸ meselesindeki karışıklığın ortaya koyduğu ayrım mıdır söz konusu olan? Bunun böyle olduğunu düşünmüyoruz.

6. Sürgünün Sahiciliği

Ortodoks Heideggerciler iki düşünce arasında, düşünceleri düzenleyen varlığın hakikatini tartışma konusu yapanlardan başka ayrımları kabul etmezler. Fakat bu tutum, burada hala sorgulanmakta olan varlığın hakikatinin önceliğini zaten varsaymaktadır. Onlar, bir kanının, bir düşünce yetersizliğinin, düşük seviyedeki bir düşüncenin belirtisi olacak etik kesinliklere yapılan tüm göndermelere karşı sadece hoşnutsuzluk gösterirler. Etiğe yapılan bu gönderme, Heideggerci ortodoksinin ilk dogmasının karşısında yer alır: varlığın varolana göre önceliği. Oysa etik, hiçbir şekilde yanlış doğru yerine koymaz, ama insanın ilk esinini, varlığın ışığına değil, bu varolanın temalaştırılmasına öncel

⁸ Farklıymış gibi sunulan ama aynı ya da çok benzer olan şeyler için söylenir. Türkçe'de anlamsal olarak "şu meşhur ayvaz kasap hep bir hesap" deyiimiyle karşılanabilir [ed.n.].

olan, varolanla ilişki içine yerleştirir –varolanın benim nes-neme dönüşmediği böyle bir ilişki adaletin ta kendisidir.

Blanchot'nun (kendisi de bu noktada, en azından üstü açık bir biçimde etik meşguliyetleri reddeder) bizi yönlendirdiği yazınsal uzam, sanatın yerleşilebilir kıldığı Heideggerci dünyayla hiçbir ortak noktaya sahip değildir. Blanchot'ya göre sanat, dünyayı aydınlatmak şöyle dursun, dünyanın altında uzanan her ışığa kapalı, üzgün yer altını gözler önüne serer ve ikametimize sürgünlük özünü ve mimarimizin harikalarına da çöldeki kulübe (olma) işlevlerini geri verir. Heidegger için olduğu gibi Blanchot için de sanat, –klasik estetiğin aksine– bizi dünyanın ardındaki bir dünyaya, gerçek dünyanın ardındaki ideal bir dünyaya götürmez. O, ışıktır. Bu, Heidegger'e göre dünyayı yaratan, yeri temellendiren yukarıdan gelen ışıktır. Blanchot'ya göre ise bu, karanlık ışıktır, aşağıdan gelen gecedir; dünyayı altüst eder, zira onu kaynağına, yinelenip durmalara, mırıltılara, ardı arkası kesilmeyen çalkantılara, “asla yeterli olmayan derin bir çok çok eski zamanlara” götürür. Gerçekdışının şi-

Çöldeki kulübeler. Söz konusu olan, geriye (doğru) dönüş değildir. Fakat Blanchot'ya göre edebiyat göçebeliliğin insani özünü hatırlatır. Göçebelilik, mermerin göndermediği, insan yüzünün gönderdiği ışıktaki görünen, bir anlamın kaynağı değildir. Blanchot'nun bahsettiği sahicilik, insanın ciddi-olmamasının bilincinden, alaydan başka bir anlama gelmeliyse –sanatın sahiciliği de bir adalet düzenini, Heidegger'in kentinde bulunmayan köle ahlakını bildirmelidir. *Varolan* olarak, açlığa, susuzluğa, soğuğa terk edilmiş şu insan olarak insan, ihtiyaçları içinde hakikaten varlığın örtüsünü kaldırmayı gerçekleştirebilir mi? Bunun için mi o, çoktan ışığın uyanık koruyucusuydu. Heideggerci dünya, ya ihtiyaç sahibi ve sefil insan şartlarını aşan efendilerin ya da gözlerini sadece efendileri için açan hizmetkarların dünyasıdır. Burada eylem, kahramanlıktır, yerleşimi oluştursansa barındırmadan önce peyzaları çizen tanrılarının mabedi ve prenslerin sarayıdır. Tanrılarının ve onların görkeminin

ziyaretinin teselli ettiği ölümlülerin yaşamı. Hiçbir felaketin ayakları altından sürükleyip götüremeyeceği bir ata toprağı üzerindeki işçi yaşamı. Bir köprüden, bir testiden veya bir çift ayakkabıdan söz ederken Heidegger tarafından çağrıştırılan tüm şeyleri belirleyen, bu dingin sahiplik, bu pagan kök salmadır. Onun son yayımladığı yapıtında yer alan yerleşme (*habitation*) ve şey hakkındaki göz kamaştırıcı çözümlmelerini düşünelim. Gökyüzüne ve yeryüzüne, (her zaman çoğul olarak kullanılan) ölümlülere ve tanrılara –onların yer ve şey içinde çözünmez dörtlülüklerine– yapılan gönderme, uzayın basit belirlenimleri olarak hem gökyüzünün hem yeryüzünün, hem dünyanın hem de geometrik uzayın kendisinin içinde bulunduğu yerin ve algının mutlaklığını temin etmektedir. İnsanlar arasındaki ilişkilerin diğer üç ilişkiden ayırt edilmediği yerde, peyzajın bu önceliği, bu mutlaklığı kuşkusuz bizim ayrıcalıklı ve Avrupalı beğenimizi okşar. Ama bu, insan sefaletinin olanaksızlığını savunmaktır. Kendini beğenmişlerin idealizmi! Acaba algının sadece matematik soyutlamalarla ve sadece aldatıcı bir şe-

kilde aşıldığı doğru mudur? Çünkü soyutlamalar bir yerden çıkarlar, oysa hiçbir yer geometrik bir uzayda kabul görmez. Algı, tanrılardan, peyzajlardan ve Yunan veya Cermen matematikçilerinden çok önce, “hiçbir göğün kapsayamadığı” görünmez Tanrı’nın vahyinde, referans sistemi olarak terk edilmiş değil midir? Adaletin, çölün ve insanların Tanrı’sı. Burada, dinlerin çocuklara ve kadınlara anlattığı hikayelerden önce, Yüceliğe ve İdeale dair yeni bir boyut söz konusudur. Heidegger’in bunu bildiği kesin. Ama Helenistik “varlığın hakikati” ince bir yorumsama [hermeneutik] yapma hakkına sahipken, tek tanrıci vahiy her zaman nüanssız bazı teolojik formüllerde çözüme bağlanmaktadır. Yerleşimin göz kamaştırıcı mimari ihtişamlarından soyulup çıkarıldığı lanetli şehirlerde, sadece tanrılar değil göklerin kendileri de yoktur. Ama açlığın tek heceliliğinde⁹, ufuksuz bir zevkin (*jouissance*) bağrında, evlerin ve şeylerin maddi işlevlerine geri döndüğü sefalette insanın yüzü ışıır. Blanchot sanata Heideggerci dünyayı kökünden sökme (*déraciner*) vazi-

fesini yüklemes mi? “Dışarının durmaksızın ebedi akışı” karşısında şair, Heideggerci dünyanın dışına çağıran sesleri duymuyor mu? Nihilizmi yüzünden korkunç olmayan dünya. Bu dünya nihilist değildir. Ama adalet (bu dünyada) hakikati koşullandırmaz; (bu dünya) Amalek’in¹⁰ varoluşunun İlahi Ad’ın bütünlüğünü –yani tam da *varlığın hakikatini*– engellediği yirmi asırlık kadim bazı metinlere sonsuza dek hapis kalır.

¹⁰ Kitab-ı Mukaddes’te ismi pek çok kez anılan, İsrailoğullarının düşmanı bir kişi ve onun göçebe kavmi [ed.n.].
 Ücretsiz PDF Kitap Arşivi- <https://trantey.org>

HİZMETÇİ KADIN VE EFENDİSİ

I

Sanatsal etkinlik, sanatçıya yapıtlarının mimarı olmama bilincini vermektedir. Etker nedensellik, günlük eylemlerde, hiçbir muğlaklığa yer bırakmadan –bir yandan da, kullanılan maddenin, izlenen amacın ve sürdürülen girişimin yasal ve biçimsel gerekliliklerinin payını ölçmeye olanak tanıyarak– işçiyi ürününe bağlar. İşte (etker nedensellik), sanatçıda, ona (bu nedenselliğe) iliklerine varıncaya kadar nüfuz eden doğal bir eğilimin hizmetindedir, –gizemli ses-

lere boyun eğmiştir, zira (bu sesler) sıradan bir iş birliğinin kullandığıyla karşılaştırılmazlar; işte, onun öne-itişinin (*propulsion*) bizzat doğruluğunu eğip büken çağrılar tarafından yutulmuştur.

İnsani nedenselliğe (yapılan) bu yabancı müdahalenin (*immixtion*) bilinci, –belki de *Bekleyiş Unutuş*’un¹ kendisine açıldığı– bu eski esin deneyimi; sanatçının kendisini neşe içinde (kollarına) bıraktığı ve çağımızın çok sayıda iyimser sanat felsefesinin benliğin aşılması (*dépassement de soi*) olarak selamladıkları bu deneyimi –her ne kadar bir Valery bu durumda kendini küçük düşmüş hissetse de–; coşkunluk ve sahipliğin, bilincin ve dilin ilk etkinliğine değin her etkinliğin derinliklerinde saklanıp saklanmadığı so-

¹ Belki. Bu alegorik şahıslarla işimiz bulunmamaktadır. Yine de sade olan ve soyut olarak bu figürlerin hissedilir bolluğu tamdır; kendimizi, sayıklamada olduğu gibi, ateşin düştüğü ve günün ağardığı andan itibaren zorlukla anlatılabilen problemlere yol açan, kendilerine has boyutlarda ve bir düzene göre yayılan yoğunluklarla ve kütlelerle boğuşma halinde buluruz. Blanchot’ın yazınsal uzamının yegane özgünlüğü budur. Onun dünyasının anlamı bizimkine dokunmaktadır. Ama yorum, böyle bir yapıtın reddettiği şeydir. Bu yapıt belki de bütünüyle, her devimin etrafında, çelişkili-olmayan söylemenin giriştiği, bu kuşatmanın kırılmasıdır. Onları söndürmekten korkmaksızın, onun harelendirdiği şeylerin bir kısmını sabitlemeyi denemeli miyiz? Blanchot’nun kendisinin de kitaplarında söylenmiş olanı açıklamak istediği zaman yaptığı gibi, burada her şey “belki” kipliği altında söylenmelidir.

bulduğu zaman olağanüstü bir ciddiyet kazanmaktadır; ya düşünceden daha derin bir sayıklama taşımıyorsa düşünceyi; ya kendini edim ve köken, “karara bağlayan söz” diye ve, bitirmek ve araya girmek için, mükemmel, olanak olarak öne süren dil, kökleşmiş bir edilginlik, başı ve sonu olmayan eski bir hikayenin yinelenip durması, duyumun ancak yüzeysel bir dalgalanma olarak katettiği kişisiz ve derin bir burgaç değilse.

Batının düşüncesinde ve adetlerindeki doğaüstüyü vuran değersizleşme, esinin gizemine isabet etmez. Önceleri şiirsel üretimde, niyetlerinin hakimi olan aklın (*intellect*) payı; düşüncelerini denetleyen düşünürün, belki ilgiden yoksun ama devredilemez olan payı ile en iyi pay –yani dehanın, cinin, esin perisinin, bilinçdışının payı– hala birbirinden ayırt ediliyordu. Aşırılıklarına rağmen gerçeküstücülük, bilinçli düşünceden kurtarılması gereken kendi otomatik yazın teorisinde, hala bu aşamayı temsil etmekteydi. Ama bu yolla, esine, en başta uyutulması gereken uyanık bir rakip tanıyordu. Blanchot’un *Aminadab* adlı yapıtında, Tho-

mas, tutsağı olduğu ya da kendisine tutsak olan bir arkadaşına zincirlenmiştir. Aynı şekilde *Bekleyiş Unutuş*'ta: "onun söylediklerinin yanında işitmeye başladı ve geriye doğru olarak... onunkiyile neredeyse hiçbir ortak noktası olmayan başka bir söz" (25)² ifadesi bulunmaktadır. Kişiler sanki insanlar, aynı ola ola, ikiye bölünüyorlardı³, sanki bilinç, özgürlüğüne rağmen, hiçbir zaman üstlenmediği bir işlevi yerine getirmekteydi.

"Yine de her şey değişmeden kalıyor." (29). Başka, sadece aynının bir tekrarıdır ve başka söz, farklılığına rağmen ilkini yankılandırıyor. Saçmalığın ortasındaki saçmalık: bilincin yabancılaştırması onu kendisinden kurtaramaz. *Olağan-dışı* (*extra-ordinaire*) hiçbir şey meydana gelmiyor. Dil, bağlanmış olduğu koşullarda devam etmekte diretiyor. Dışarıya doğru hareketi, bu ilk kelimelerin gerektirdiği ve her yeni kelimenin üstü örtülü olarak devam ettirdiği bağlanmalar tarafından ebediyen durduruluyor. Tanrı'nın dünya-

² Bu metinde parantez içinde verilen rakamlar *L'attente l'oubli* [Bekleyiş Unutuş]'un sayfalarını belirtmektedir.

³ *Se doubler* ruhbilimde ruhsal kişilikteki birliği, bütünlüğü yitirme anlamına gelir.

dan elini çektiği veya Tanrı'nın öldüğü düşüncesi, belki de, sonsuz çeşitlemeler yoluyla çoğalan ve genişleyen bu tek-düzeliği ve kendi özdeşliğinde sakın kalmaktan aciz Ben'i ifade eder. Bu durmadan kıpır kıpırdır (40). Blanchot'nun yapıtı, anlamsızın çifte düğümünü çözmeye çalışır, çünkü özdeşliğin ona [Blanchot'ya] kadar ifade edilmemiş olan bu canavarsılığı, yinelemeden ve totolojiden başka hiçbir şey üretmeksizin, kanserli bir hücre gibi çoğalmaya başlamıştır. “Gece olsa da, hep aynı ışık mı vardır?” (35)

Sözünü kaybetmiş olan dünyamızın kaderi, bu yapıtta sergilenmektedir. “Seninle konuşabileceğim şekilde davran” –*Bekleyiş Unutuş*’un ilk bölümünün tamamına hakim olan yakarış (*invocation*) budur. Sadece bu yabancı müdahale nedeniyle değil, aynı zamanda bizzat diyalogu kesintiye uğratan totolojik ritim nedeniyle, çok geçmeden iletişimin açıklıklarını kapatan uğultular nedeniyle artık konuşulamıyor. Sanki her şey, ezelden beri, bitmiş gibi. Konuşmak, yazmak, bunlar, ebediyetin kesinliğini kırma girişimidir; ama son söz söyleme mi aittir? Son söz, bu

söylemin gerçekleştirdiği ve şimdiden söylemi dört duvar arasına kapatan ontolojik edime ait değil midir? Söz, söylem yönelimi gereği anlam belirtmeyen varlığa dönüşmektedir. “Doğru söylüyordu ama söyledikleri bakımından değil.” (36) “Orada her zaman –der bir başka temel metin– artık orada olmayacakları andan söz ediyorlardı, her ne kadar, böyle bir andan söz etmek için hep orada olacaklarını bilerek de olsa, ebedilikleri için, onun sonunu anımsayarak geçirmekten daha layık hiçbir şeyin olmadığını düşünüyorlardı.” (35) Çıkışın imkansızlığını ifade etmenin, ifade edilemezi dile getirmenin dışında bu döngüden çıkılabilir mi? Şiir, kendinde, çıkış yolu değil midir? Öyleyse Blanchot, Hegel’in sanatın antik çağın sonundan beri ölümüne dair, sanatın Orta Çağ’ın dinine ve günümüzün felsefesine bağımlı oluşuna (*subordination*) dair öğrettiklerine karşı çıkacaktır. Burada elbette, teknik çağın biçimine karşı soy- lu bir başkaldırı bulunmamaktadır. Gözü pek bir düşün- ce söz konusudur. Blanchot, belli bir dilin, anlamlı olanın ayrıcalıklı taşıyıcısı olma, onun ırmağının kaynağı, ağzı ve

yatağı olma yönündeki, görünüşte tartışma götürmez, iddiasını tartışma konusu yapar. Anlamli olan, mantıksal bir söylem kurmak üzere belli bir gramere göre kurulmuş belli bir önermeler düzenine mi bağlıdır? Yoksa anlam, aslında sonraki yorumu beklemeden zaten zihinde ve hakikatte bulunan, kopan bu parçalar arasında anlam belirtmek için (zira Blanchot'ya göre gramer zarar görmemiştir!) dili mi patlatmaktadır? *Bekleyiş Unutuş*, “durmaksızın konuşan” (ve edebiyat eleştirmeni Blanchot'nun tabi olduğu), yorumun felsefi diline, en üst dil olma onurunu bahşetmeyi reddeder. Söylemin imkansız çıkış yolunu, saçılıp serpilmiş halde, söyleyen poetik söylemin ötesinde bir araya getiren logosu aramak, tutarlı söylemin durmadan dönüşünün kendisini açığa vurduğu ama aynı zamanda da kendisini ele verdiği –ve böylece kendisini aştığı– açıklığı tıkamaktır. Öyleyse, tutarlı konuşmanın önermelerinin, konuşmanın demek istediği şeyi artık çürütemediğini düşünmek için daha uzağa atılamaz mıyız? Dili, söylenenin içlerinde durumunu koruduğu yapılar karşısındaki köleliğinden kurt-

ran bu olağanüstü olayı –bu büyük unutuşu– sanat ve şiir olarak adlandırmakla belki de haksızlık ettik. Belki de sanata ilişkin olarak Hegel haklıydı. Önemli olan –ki şiir ya da artık nasıl isteniyorsa öyle adlandırılınsın– bir anlamın, Hegel’in tamamlanmış söyleminin ötesinde de bağıra bağıra söylenebileceğidir, bu söylemin önermelerini unutan bir anlamın fabla dönüşmesidir.

II

Blanchot’nun kendine has edebi yapıtları, her şeyden önce yeni bir duyumsama (*sensation*) ortaya çıkarmaktadır; şeylerin hafifçe dokunuşunun yarattığı, “yeni bir ürperti” ya da, daha kesin olarak söylersek, yeni bir cilt kaşıntısı. Her şey bu duyuşal düzeyde başlamaktadır: mekanın “bunu uygulamayan aynı süreğen baskıyı uygulayarak” (31), bizzat kendi saydamlığını tarttığı şu yerler –otel odaları, mutfak, kulvarlar, pencereler, duvarlar–; bu mekan nedeniyle zayıflayan ve ilkin sessizlikle karışan uzak bir

vınlama gibi kendisinden doğduğu bir sessizliğin kıyısında gittikçe zayıflayan yankı: “başlangıç yerine bir çeşit ilksel boşluk, tarihi yeniden başlamaya terk eden enerjik bir iteleme” (22); ağırlaşmış şeylerin anlamsızlıklarından uzaklaşması ve yabancılığı: boşaltılmış ve soyut su bardağı, yatak, masa, koltuk; üstatlar arasında geçen, muhataplar için gizem taşımayan ama özsel boşluğundan ileri gelen donuk bir ima’nın aralarında yayıldığı sözlü jalonlara indirgenmiş bir diyalogun saydamlığı. Aslında hiçbir şeyin (var) olmadığı yerde meydana gelen aşınmanın bu tersine yoğunlaşmasıdır hep. İnatçı bir acının, Hiçliğin sağır ve ağır şişkinliğinin yükselişine benzeyen “boşluğun sayısız işgali” (54). Hiçlik, zahmet çekme tarzı olarak, kendisini zorlayarak çırpınıp didinir, “meydana gelir” ve kendi boşluk kimliğinden uzaklaşır, “engin boşluk içinde, seslerin boşluğunda ve bu boş yerlerin boşluğunda sesler yankılanmaktadır” (18-19). Oluşan sessizlik, uğultuyu durdurmaz. Daha şimdiden duvarın öteki tarafından gelmektedir ve hiçbir yadsıma bu kargaşayı (*remue-ménage*) susturamayacaktır: diğer gürül-

tü, biraz önce bu tarafta sessiz hale getirdiğimiz gürültüyle aynı değil midir? Acaba sadece onu işitmek için mi susmaya çaba göstermiştik? “Bizzat kendisine doğru geri dönen aynı sözü” (38-39) işitmek için mi konuşmaya çalıştık? “Konuşmaksızın yeniden burada olmak isteyen eski söz... iz bırakmayan uğultu... hiçbir yerde başıboş dolaşmayan, her yerde yerleşik olan söz.” (13) “Yeniden, yeniden yürüyen ve hep olduğu yerde, bir başka memlekette, başka şehirlerde, aynı ülkede.” (14). Dil, bu oda gibi kapalıdır. “Söylediği kelimelerin artık sadece bu kapalılığı belirttiği bu kapalı yerde, nasıl da beraberce boğuluyorlardı. Söylediği sadece şu değil miydi: “buraya hapsedildik, artık buradan çıkmayacağız.” (28-29)? Kelimeler, kendilerinden önce gelenleri kesmek için birbirini izlemektedir, *oradan çıkmakla yakalarını kurtarmış olmuyorlar*: “zavallı oda... seni ne kadar da az yaşıyorum. Sadece kaldığım günlerin izlerini silmek için burada kalmıyor muyum?” (13-14). Ebedi mevcudiyet, to-tolojinin ya da yinelemenin sonsuzluğu.

III

“Farkına varmadığı bir kapı mı var? İki pencerenin açıldığı pürüzsüz bir duvar mı var?” (35). Çıkış mümkün müdür ya da tam tersine bu ikametgahı aydınlatıyormuş gibi görünen ışık bile yapay mıdır ve durumdan edindiğimiz bilinç, hiçbir *cogito*’ya ulaşmaksızın dilin oynadığı aynı sonu gelmez oyunda mı kaybolmaktadır? Poetik dil; anlamlama içinde eşsüremlili ve ebediyen zamandaş olan tasarımlara ve anılara bölmek suretiyle gidişatı toprak altına gömmek ve kımıldayamaz hale getirmekle tehdit eden bu delişin yıkıntılarına karşı kendini koruyarak duvarı delecektir. İkametin izlerini silmek için bir yerde ikamet etmekten ibaret olan oyun yeniden başlamalıdır. O, der Blanchot, “kendisine emanet edilmiş gibi olan ve gelecekle ya da henüz olup bitmemiş, yine de çoktan mevcut, yine de çoktan geçmiş bir şeyle temas halinde tutmaya çalıştığı bazı kelimelere karşı savaşıyordu”(17). Blanchot’nun Bekleyiş Unutuş olarak

adlandırdığı, mevcuda indirgenmiş kelimeleri bozan bu harekettir belki de.

Anımsamaya karşı unutuş, bir şeyin beklenişi olmayan bekleyiş. “Bekleyiş, hiçbir şey beklememenin reddi olan bekleyiş, adımlar tarafından açılıp yayılan dingin uzam.” (20) Hiçbir birleşme (*conjonction*) bunları yapı halinde birleştirmeksizin, yan yana koyulan Bekleyiş, Unutuş. Bunlar, yönelimselliği, sayısız akış hatlarıyla, kendi üstüne eğilip kapanan varlığın karmakarışık örgüsünü daha da sağlamlaştıran ruh hallerini belirtmemektedirler. Öznellik, dünya dokusunu çekirdeklendirmekte ve güçlendirmektedir: varlık dokusunda yer alan birisi kendisine bir yuva yapar ve “varsıllaşır”. Bekleyiş, unutuş (*L'attente, l'oubli*) ontolojik alanı yatıştırmakta, bir ilmiği söküp çıkarmakta, çekirdeği çıkarmakta, toz haline getirmekte, gevşetmekte ve silmektedir. “Başlangıçtaki eğlenme!” (20) “Bütün geçmişiyle yüklü ve geleceğine gebe” an, gergin dinamizmi her şeyi ebedi ve zamandaş kılan şimdinin anı, bekleyiş içinde yeniden dinginliğe döner. Ne öngörü ne de sabırsız-

lık, “bekleyiş, hiçbir şeyi beklememektedir.” (51) Unutuş geçmiş andan sapar ama “bir sözde kaldığı zaman” (69) kendisinden saptığı şeyle bir ilişkiyi muhafaza eder. İşte zamana geri kazandırılan farklı-zamanlılık (*diachroni*) budur. Gece zamanı: “sürüp giderken hiçbir şeyin beklenmediği gece, bu bekleyiş devinimini temsil etmektedir.” (50) Fakat başlangıçtaki unutuş, kendiliğin unutulmasıdır. *Kendilik* (*ipséité*), mutlak başlangıçla aynı zamanda, kendine doyurulamaz bir geri dönüş, kendi’nin aynı zamanda dil de olan kendi tarafından hapsedilmesi değil midir? Düşünüm (*réflexion*), temelde bulunan eski taşları yüzeye taşır ve onları edimsel şeylere karıştırır. Koşullandıran ve koşullananın bu eş-anlılığı tutarlı söylem olarak adlandırılır. Ama kendi koşullarının üzerine dayanan kelimeler, tuzdan heykeller gibi donup kalmaktadır. Yine burada da Unutma zamana farklı-zamanlılığı geri kazandırır. Geri-yönelimsiz ve ileri-yönelimsiz farklı-zamanlılık (*Diachronie sans protention ni retention*). Hiçbir şey beklememek ve her şeyi unutmak –öznelliğin tersi– “tüm merkezlerin yokluğu” (45).

Benin gevşemesi, –kendi üzerindeki geriliminin–, “kendisi için, varoluşunda bizzat bu varoluş söz konusu olan (bu) varoluşun gevşemesi”. “Hangi melankoliyle, ama hangi dingin kesinlikle, artık hiçbir zaman ben diyemeyeceğini hissediyordu.” (34) “Ondan, onun kendisinden koptu.” (44) Kitabın –oldukça dingin, çoğunlukla canlı ve muzaffer– ikinci kısmında, muhataplar, kendilerine yönelmek yerine, kimliklerini kaybetmeksizin inkar ederler, kelebeklerin kollarından ayrılmaları gibi kendilerinden koparlar, hemen sonra yeniden giyilmek üzere çıkarılan bir elbiseymiş gibi kendilerini başlarından savarlar, Başkası’yla karşılaşmada kendi içlerinde devinirler, kendilerinden soyunmuş ve kendilerine mevcut olarak birbirlerini terk ederler, birbirlerine kavuşurlar –kendi ve kendi arasında yalnızca yeni ilişkiler!–, bu yatışmış kendi içinde, varlığın ötesinde bir kapı bulurlar ve, eşitliği, adaleti, okşamayı, iletişimi ve aşkınlığı özetleyen bir formüle göre, –açıklığın ve lütfun hayranlık verici formülü– “birliktedirler, ama henüz değil” (76).

IV

Blanchot'ya göre, şiirin bu sözü, kendisiyle çelişen söze dönüşür. Yapıtlarında ve özellikle de *Bekleyiş, Unutuş*'taki mevzunun (*propos*) bu çelişkili almasıklığının (*alternance*) aldığı güzellik –nere-
deyse duyusal güzellik– bilinir. Doğrulama, sıklıkla aynı önerme-
de, olumsuzlanmasının arkasından gelir. Söyleme, ele geçirdiğini
bırakır. Kendisini veren şey, –varlık–, Bekleyiş'in, onun Varlık'ın
ötesindeki abartılı yöneliminin ölçüsünde değildir; oysa öznellik
sadece, “bilincin yönelimselliği”nin kendi eriminde tuttuğu kendi
nesnesinde soğrulmak ister. Söyleme, Arzu edilenin yaklaşmasının
şiddetlendirdiği, kazındırdığı ve Arzu edilenin yaklaşmasının böylece
uzaklaştığı Arzudur. Aşkınlığın, gerçekten *vuku bulanın* pırldayan kip-
liği (*modalité*) budur.⁴

⁴ Blanchot'da, bu kipliği kurmak için hiçbir ahlaki öge araya girmez. Bu kiplik, yokluğun derinliğinden yalnızca en iyilerin çağırısına yanıt vermek için ufuktan kaybolma –onu aşma– ayrıcalığını, ne yoksulluğuna, ne zulme, ne de aşağılanmaya borçludur. Yine de zaman zaman Blanchot'da aşkınlık, mevcudiyetin belirsizliğinden oluşur, sanki sadece “kendini konuşmaktan alıkoyabilmek” için mevcut olmuş gibi. “Ve sonra ilişkilerinin seyri koptuğundan, aşkınlığın dingin gerçekliğine yeniden kavuştuğu anlar geliyordu. O zaman aşkınlığın hangi olağanüstü zayıflık hali içinde bulunduğunu, bazen onu konuşturan bu yetkeyi nereden aldığını daha iyi görüyordu.” (26) Yukarıda şiir kelimesinin bizim için, dilin kendisini hapsederek mahkûm olduğu

Pırıltının (*scintillement*) süreksiz ve çelişkili dili. Anlamlandırılmaların ötesinde işaret etmeyi (*faire signe*) bilen dil. İşaret uzaktan yapılır, öteden ve öteye. Şiirsel dil; işaret kendini anlamlandırmadan kurtarmak suretiyle bir anlamlandırmanın taşıyıcısı olmadan, işaret etmektedir. Ama işaret, dillerin kaçınılmaz uzlaşmasının ötesinde ve berisinde kesinlikle “açıkça”dır. O, yazının sembolizminin “kilidini açan” lojistikte⁵ sözü edilen üst-dil gibi, dillerin şifreli sisteminin dışına götürür.

Bu bir şey için olmaksızın işaret etmek (*faire signe*). Blanchot bundan hayranlık verici bir şekilde bahsetmektedir. “Gizlerini açmış olan, sestir (*voix*), onun [sesin] söylediği şey değil. Onun söylediği, senin devşirdiğin ve değerlendirmek üzere çevriyazıma döktüğün (*transcrire*) sırlardır, [bu sırların] baştan çıkarma kışkırtılarına rağmen, onları yavaşça, en başta onlardan çekip çıkardığın sessiz-

içkinlikten kopuşu ifade ettiğini söylemiştik. Bu kopuşun salt estetik bir olay olduğunu düşünmüyoruz kuşkusuz. Ama şiir kelimesi, her şeye rağmen, sanat kelimesinin cinsini belirttiği bir türü adlandırmamaktadır. Sözen ayrılmaz olmasıyla, peygamberce anlamları aşmaktadır [yalvaçça anlamlandırmalardan taşmaktadır].

⁵ Bkz. MARTIN, *Logique contemporaine et formalisme*, s. 22 ve devamı, P.U.F.

liğe götürmelisin.” (11) Şiir; bir kümenin belirtilerini, bir bütünlüğün anlarını, içkinliğin duvarlarını delerek, düzeni sarsarak, (kelimeleri) özgürleşen işaretlere dönüştürecek tir. Bir odaya kapatılmış iki varlık, onları çok fazla yaklaştıran ya da ayıran bir yazgı ile (42) bir çıkış kapısı bulmak için, savaşır lar –*İlyada*’dan *Kayıp Zamanın İzinde*’ye kadar–, hiçbir roman, hiçbir şiir demek ki başka [bir] şey yapmamıştır. Varlık’a bir anlam sokmak, Aynı’dan Başka’ya, Ben’den Başkası’na gitmektir; işaret etmek, dilin yapılarını bozmaktır. Bu olmadan, dünya sadece, Anonim Şirketlerin yönetim kurulu tutanaklarına veya raporlarına can veren anlamlandırmaları (*signification*) bilecektir.

V

Poetik sözün (*verbe*) bizzat kendisinin yine de, kendini, cesaretlendirilen, alkışlanan ve ödüllendirilen, satılan, alınan, tüketilen ve bir halkın dili içinde teskin eden, tek başına konuşan kültürel ürün, belge ya da tanıklık olarak

göstermek üzere kendini ele verebilmesi ve düzene bata-bilmesi; –onun, üzerine yeniden kapanmakla tehdit eden iki kısılcın, [yani] Bütün’ü kucaklayan bilgi ile içine dahil olduğu kültür arasında –ki başka yer yoktur–, ortaya çıktığı yerin bizzat kendisi tarafından açıklanır. Blanchot tam olarak, kısılcın aralık kaldığı görme ve söyleme arasındaki anı kollamaktadır.

Görme ve söyleme arasında. Görüş (*vision*) için ebediyen mevcut olan düzenin şimdiden terk edilmesi. Ama hala “hiçbir şey çağrıştırmayan kelimeler”den (19) ibaret işaretler, hala kültürel ve tarihsel düzenin berisinde. Bu düzen kuşkusuz, tamamlanmış dünyasına ilişkin sezginin eş anlılığını sarsmış ve onu tarihe sürüklemiş olacaktır. Yine de anlatıda donacaktır, yine de *söylenenin* bütünlüğünde kapsanacaktır, ki, her ne kadar her söylem bu aydınlatıcı bütünlüğü, kendi tarzında, üretse de ve kendisine has sonuna kadar gitme tarzına sahip olsa da, [*söylenenin (dit) bütünlüğü*], söylenmekte olana (*ce qui se dit*) anlam verecek tek [şeydir]. “Hiç kimse burada bir hikayeye bağlanma-

yı arzu etmiyor” (22). “Öyle davranın ki sizinle konuşamayayım” cümlesi “öyle davranın ki sizinle konuşabileyim” gibi bir yakarıştır. O, görme ile söyleme arasında yer alan bu hareketi [ve] –beklendik hiçbir şeyin henüz yıkmadığı bekleyiş gibi– noema’sız noese– saf zırvalığın bağlulaşığını (*corrélatif*) barındırmayan arı aşkınlığın bu dilini korur; bir dil ki aralarında hiçbir ortak nokta olmaksızın bir tekillikten diğerine gider (“Muhataplar arasında hala çok fazla ortak nokta vardır.” der 64. sayfa); herhangi bir anlama gelmeden (*signifier*) önce işaret eden (*faire signe*) kelimeler barındırmayan [bir] dil; salt suç ortaklığının, ama hiçbir şeye yönelik olmayan bir suç ortaklığının dili. “Konuştuğu zaman, kelimeleri önceden gelen bir dilin zenginliğine bağlamayı bilmiyormuş gibi bir izlenim veriyordu. Herkesin geçmişi ile bağları olmaksızın tarihsizdiler, hatta onun hayatıyla ya da başkasının hayatıyla bile ilişkileri yoktu.” (24) Bu, çevirisi (kötü bir düz yazıyla) aşağıda verilen gizemli şiirde Lermontov’un karşılık verdiği, yakarış ve savaştan daha güçlü olan, dil midir?:

Sohbetler/Mevzular vardır –anlamları / kapalı veya önemsizdir– / Ama heyecansız / duyulamayacaklardır. / Ne de dolu doludur sesleri / arzunun delilikleriyle! / Onlarda ayrılık gözyaşları / onlarda yeniden görüşmenin ürpertisi. / Yanıt yok / dünyanın gürültüsünde / alev ve ışıktan doğan söze. / Ama tapınakta, savaşta / ve nerede olursam olayım / duyar duymaz onu / tanıyacağım her yerde / Yakarışı tamamlamadan / ona cevap vereceğim / Ve savaşın dışına / onu karşılamak için atılacağım. /

Ama imlenen fikrin ebediliğine yerleşmeksizin işaret eden dil, –süreksiz dil–, onun izini süren ve konuşmayı kesmeyen hizmetçi kadının sözüyle aldatılır. Varlığın [içinde] gevşeyip çözüldüğü tutarlı söz (ve hatta “varolanın Varlığı”) bütün bellektir, bütün öngörü ve bütün ebediyettir. Eskimediğinden, son sözü elinde tutar. Unutulmuş söylemin izinde kayıtlı olan ikircimli mantığı bulaştırır ve asla kendini muammaya kaptırmaz. Doğru söyleyene nasıl susması emredilebilir? Tutarlı bir şekilde efendinin zırvalıklarını anlatır ve bilgeliği severmiş gibi görünür. Kendisine hizmet

ettiği ve hatasını kolladığı kişinin başarısızlıklarını, yokluklarını ve kaçışlarını anlatarak zafer ve mevcudiyet kazanır. Açmayı bilmediği kasaların dökümünü bilir ve yıkılmış kapıların anahtarlarını saklar. Sitem etmeyen hizmetçi kız, hükmettiği evi kontrol eder ve gizli kilitlerin varlığına karşı çıkar.

Hizmetçi mi yoksa hanımefendi mi? Harikulade ikiye bölünmüşlük! Zira o gözettiği deliliği sever.

ANDRE DALMAS İLE SÖYLEŞİ

Andre Dalmas. – *François Collin'in¹ çalışmasında en başta göze çarpan şey, sizin de katılacağınız gibi, onun M. Blanchot'nun eserlerine felsefi yaklaşımı değildir yalnızca. Bu kitap, okuyucunun macera [duygusunu], görünmeyen bir şeyle sürekli dolu bu bekleyişi açığa çıkaran, heyecan verici diyebile-*

¹ Önemli bir feminist dergi olan *Cahiers de Griffin* kurucusu olan Françoise Collin 1973'ten beri feminist entelektüel arenada benzersiz bir yeri olan bir düşünür, yazar ve denemecidir. İlk çalışmaları özellikle M. Blanchot üzerinde odaklanır. Bkz. *Maurice Blanchot et la question d'écriture*, Editions Gallimard, coll. Tel, 1971, yen. bas. 1986, s. 256 [ed. n].

ceğimiz, derinlerden gelen bir yankıyı duyurur. Çok şey söylemiş olma değil, daha ziyade her şey söylenebilir olmadığı halde yeterince söylememiş olma korkusu [vardır]. Söz konusu olan daha genel bir sorun değil midir: felsefi dilin krizi?

Emmanuel Levinas. – Söyleşimizin tasarısı, François Collin'in kitabının yayımlanmasından çok önce yapılmıştı. Kitabın baş kısmında yer alan ve aralarında benim ismimin de bulunduğunu gördüğüm övgü cümlelerinden bana bahsedilmemişti. Ama benim daha yayımlanmadan çok önce de bu metinle ilgili olumlu düşüncelerimi biliyorsunuz. Tasarımızı iptal etmeyeceğim. François Collin'in bu kitaptaki –sizin de belirttiğiniz gibi, Blanchot'ya ayrılan ilk kitaptır bu– çaba ve başarısı bence gerçekten de dikkat çekici. Size söyleyebileceğim her şey, onun keskin ve nüanslı yorumlarının ortaya çıkardığı olanaklar üzerine dayanır.

Blanchot'nun yapıtlarını felsefi bir söyleme dahil etmek, onu, hakkında söylenenlerle olduğu kadar söylenemeyenler yoluyla da aydınlatmaktır. Bu söylenmeyenin (*non-dit*),

Kant'ı ve Hegel'i bizzat kendilerinden daha iyi anlamamıza olanak veren Heidegger'in meşhur "söylenmeyen" kavramıyla hiçbir ortak noktası yoktur. Bugün bunun ne kadar kötüye kullanıldığını biliyorsunuz. Blanchot'nun konuştuğu "yer" olan yazınsal alıştırmaya (*exercice*), François Collin'in, düzenle, bir araya toplamayla, terimler koleksiyonuyla, onların eşzamanlılıklarıyla, logosla olan kopuşunu açık bir şekilde gösterdiği bir yazma alıştırmasıdır.

Edebiyat bu saçılmayı ifade etmez –onun olayıdır. Bu kopuşun –veya bu dağılmanın– ortaya çıktığı metinlerin uyuşumunu anlama/duyma nadir yeteneğiyle birlikte ve doğaya karşı bir girişim yürüttüğünün tamamıyla bilincinde olarak, François Collin, Blanchot'nun savlarını ortaya koyarken, edebiyatı, bütün felsefeden soyutlanmış olarak, *kapsanılabilir* olmayan kendi uzamında bırakır. Blanchot'nun edebiyata verdiği anlamlandırma (*signification*), *kendi başarısızlığına varıncaya kadar* her şeyi söyleyebilme gücünde olan bu felsefi söylemin –bu kapsayıcı söylemin– kendine güvenini tartışma konusu yapar.

Logos'ta bir araya toplayan şeyin dağılması! Söyleme burada, edebiyatın şu veya bu olduğunu bildirdiği zaman, kendisiyle çelişkiye düşmek, sözünü geri almak, geri adım atmak durumundadır. Edebiyatın olağanüstülüğü –ne varlık, ne de yokluk– kendini dayatmaksızın dayatır kendini: Nötr, Vahşi, Yabancı, Düzeni olumsuzlama, Baudelaire'in ifadeleriyle, “Sayılardan ve Varlıklardan Çıkış”, ve yine de tüm sesliliğin ötesinde, durmaksızın süren kargaşa, olası bir kesinti olmaksızın çınlayan sessizlik. Yazı, kapsanabilir olmayan yazınsal uzamı çizerek kestirip atmayı amaçlar ve kesip atmayı kesip atamaz.

Kendisi İtiraz olmayan felsefenin de itirazı. Çünkü itiraz burada hiçbir kapsama iddiası belirtmez; kapsama eğilimi felsefidir ve “yazınsal uzamı/alani” dünya uzamına taşımaktadır. Dünyaya, yazın'ın duyulmamış modülasyonu olacağı bu üçüncü halin imkansızlığını eklemek imkansızdır. Yazın'ın yeri kesinlikle ayrıdır. François Collin, Blanchot'nun bize, edebiyat üzerine derin bir düşünceden doğacak “tekil bir mefhum” getirmediğini gösterir. Bu düzene dair bir “öz-olmayan” (*in-essence*) –veya “sıra-dışı”–, varlık'ı kuşattığı içindir ki edebiyat

“mazur görür” (*excuser*). Düzene ait olan *kültürel ürünün* Truva atının içine, her düşünülebilir sarsan bu “kaos” girer .

A.D. – M. Blanchot’ya göre, yazarın macerası, kendine sahipliği kaybetme deneyimidir. Bunu bugün bilmekteyiz. François Collin, Thomas L’Obscur’dan² “Konuşuyorum, öyleyse yokum.” diye anlaşılabilecek “Düşünüyorum, öyleyse yokum.” cümlesini hatırlatır. Geleneksel edebiyat, sayesinde, kendi dışına sürüklenmiş yazarın, dünyayla ve kendi kendisiyle uzlaşması olabilen şeyi kurtaracağı uzlaşma, Blanchot’nun Nötr olarak adlandırdığı anonim olana şu geri dönüşe karşı kendini savunma aracı olacaktır. Bu Nötr mevcut mudur yoksa yok mudur? Kendini yazıda salt olumlamayla mı yoksa olumsuzlama yoluyla mı açığa vurur?

E.L. – Bu Nötr, veya Üçüncü halin imkânsızlığı, ne varlığın olumlanmasıdır ne de olumsuzlanması. Çünkü olumlama ve olumsuzlama, Düzen’in içinde yer alırlar, ona dahil-

² M. Blanchot, *Karanlık Thomas*, Metis, 2007, çev. Sosi Dolanoğlu [ed.n.].

dirler. Oysa bu Nötr olanın ısrarı, ne olduğunu bilmediğim bir olumsuz kapsamaktadır. Onunla ilişki kurulup görüşülmez, en üst derecede “korkunç”tur. Blanchot’nun roman türündeki tüm eserleri, bu gerçektışı gerçeklik atmosferinde, Karanlık Thomas’dan (ilk versiyonundan) itibaren Blanchot’nun bizi soktuğu, ölüm sonrası atmosferi gibi, ezici olan bir yokluğun mevcudiyeti atmosferinde yüzer. Belki de, bu Nötr’ün muğlaklığı, bir oda veya aralıktan geçmekten aciz kişilerin donuklaşmış hareketlerinin yeniden kavuştuğu ani bir canlılık ve rahatlık içinde kendini açığa vurmaktadır.

Yokluğun mevcudiyeti salt olumsuzlama değildir. Yazı, şiir olmaz mı? Kişisiz ve kesintisiz uğultu, yazımsal uzamı dolduran şarkı tarafından alt edilmez mi? Böylece, sonu gelmez bir duraksama içinde, dilin aynı anda hem olumlama hem de olumsuzlama olduğu –ama anlatının bir zaferdeki gibi neşe dolu sayfalarla sona erdiği– *Bekleyiş Unutuş*’ta da durum böyledir.

A.D. – *Bu ölüm Sonrası atmosferi, François Collin tarafından sık sık hatırlatılmaktadır. Bu, öylesine korkunç ve öylesine yeni olan bu Nötr’ün alanı mıdır? Öylesine yeni diyorum, çünkü bu Nötr bana, Heidegger’in, insanın üstünde yer alan, düşünceyi yöneten ve onu anlaşılır kılan nötründen kökten biçimde farklı görünüyor.*

E.L. - Ölümünden sonranın “varlık karşısındaki”, basit olumsuzlamayla elde edilemeyen uzaklığı, Blanchot’nun Nötr’ü dünyaya yabancıdır; –eğer meramımı şöyle anlatabilirim bir “sergileyen/dışa koyan” (*exposant*) ile birlikte, tüm yabancılıkların ötesinde bir yabancılıktadır. Tüm tanrılardan daha uzaktır. Heidegger’in –kendisi de anonim olan– *sein*’inden bambaşkadır, (sizin de doğru olarak söylediğiniz gibi Varolan’dan farklı olan) bu kelime [*sein*: varlık], bizzat dünyanın aydınlığıdır, yer, peyzaj, barıştır. Dünyadan mutlak bir uzaklaşmayı (veya bir çıkışı), –burada zihnin nefesinin kesilmesi gibi elde edilen– ontolojik kategorilerin ters yüz edilmesini ileri sürmek için, Blanchot’nun tüm romanlaşmış yapıtları, teorik

yapıtlarında bulunan kendi söylemesinin bütün sanatı gereklidir. Başkalığın şiddetlendiği bu eserler; daima telafi edilebilir olduğundan, tanrısız bir dünyadan çok daha fazla kendinden emin olan bir dünyayı güven altına alan geleneksel aşkınlığı reddeder.

François Collin; tam anlamıyla, Blanchot için –yokluğun boşluğunun kendisi ve ağzı bir karış açık esnemesi hariç– artık hiçbir şeyin olmadığı yerde sanki bir keşif ya da deneyim söz konusu olabilirmiş gibi “edebiyat deneyimi”nden bahsettiği zaman şaşırırız hatta.

Veriden yola çıkan ve sezgisel olana tutunan bir bilgiden hareketle, düşünce, göremediği şeyin anlamını *düşünebilir* (Kant) veya tüm bilgiyi belirlenebilir ve belirlenmiş olarak kalan görünmeyenin düşüncesine yerleştirebilir (Hegel). Bu sınırın ötesinde, düşünülemez olan ve düşüncenin kapısını çalmayan bir şey –bir şey olmayan, ama yazının sağırlaştırmak istediği bir şey–, Blanchot’da, bir yer-olmayan’a yerleşecektir, bu salt sözel bir maceradır, söylemenin durumu böyledir... Bütün edebiyat, üstünü

çizerek (*raturer*) yapılan karalamaları ve karalamaların karalamalarını karalayarak kendi anlamlanışım (*signification*) karalamaya boşuna çabalayıp duracaktır. Ve bu böyle bu şekilde gider... Sonsuza kadar... Yazarın doğasına aykırı konum, izlerini ve izlerin silinmesinin bıraktığı izleri silen kişinin geriye dönük sonu gelmez etkinliği (*retroactivite*). Sanki kendi ısisından besleniyormuş gibi, yakıp kül etmeyi başaramadığı bir çalılığı yakıp kül eden bir ateşin suretinde, ama bu ateşe karşıt olarak.

A.D. – *François Collin'in Blanchot okumasından çıkardığı hiç de küçümsenmeyecek derslerden biri, yazı'nın söyleme indirgenebilir olmamasıdır. "Yazıda ortaya çıkan sadece yazıda ortaya çıkar ve onun dışında varlığını sürdürecektir bir hakikat gücüne sahip değildir."* diye yazar. Eğer doğru anlıyorsam, yazı tahrip etmez: daha ziyade söyleneni bozar, sarsar ve dağıtır, susamayan bir şeyi ortaya çıkarır (veya duyurur), ne dersiniz?

E.L. – Maurice Blanchot'nun yapıtlarının ve düşüncesi-

nin aynı zamanda iki yönde yorumlanabileceğini düşünüyorum.

Bu, bir yandan, kendimizi sanki, hiçliğin kendisinin artık sakince düşünülemeyeceği, kendisini dinleyen kulak için ikircim oluşturduğu nihilizmin en uç noktasında buluyormuşuzcasına, bir anlam yitiminin, bir söylem dağılmasının ilanıdır. Dile bağlı anlam, içerisinde tamamlanması ve yücelmesi gerektiği edebiyatı oluşturarak, bizi, –yapıların kalıntılarından veya oraya girmeye elverişli öğelerden daha anlamdan yoksun olan– anlamsız (*insignifiant*) yineleyip durmaya götürecektir. İnsanlık dışı olana, Nötr olanın korkunçluğuna yazgılıyız. Bu bir ilk talimattır.

Ama işte diğer yandan da Blanchot'nun yazınsal uzamının kendisinden dışlandığı dünya vardır; bir dünya ki hiçbir insani acı düzene girmesine engel olmaz; bu, iyi kötü düzenlenen bir dünyadır (Ne önemi var ki! Bu durum Bilgi'ye engel olmaz, tüm ideolojilerden azade bir Bilgi'yi mümkün kılar.); değerlere karşı (zira iyilikle kötülük ve kötülükle iyilik eş değerdir) kayıtsızlığı içinde kendini bütün-

leştiren dünya; ateizmi nedeniyle değil tam tersine ruhaniliği nedeniyle Dostoyevski'nin "Her şey mübah"ının kayıtsızlığı içinde kendini bütünleştiren dünya: ona Fark'ı kaybettirmiş olan tüm yasaların içselleştirilmesi –Jean Paulhan'ın korktuğu gibi tüm kelimelerin eş anlamlı hale gelmesi– gerçek şu ki hiçbir şey kendi eşzamanlı ve hatta özdeş bütünlüğünde böylesi bir dünya kadar iyi düzenlenemez. Hiçbir şey kendine daha fazla yetemez.

Blanchot, bu dünyaya, bütünlüğünün bütün olmadığını – kendisiyle böbürlendiği tutarlı söylemin, susturmayı başaramadığı başka bir söylemi telafi edemediğini, bu diğer söylemin kesintisiz bir gürültü tarafından rahatsız/tedirgin edildiğini–, bir farkın dünyayı uyumaya bırakmadığını ve varlık ile yokluğun, içerisinde diyalektik bir şekilde düzenlendiği düzeni rahatsız ettiğini hatırlatır. Bu Nötr birisi değildir ve bir şey de değildir. Bu, doğrusunu söylemek gerekirse, *var bile olmayan üçüncü* halin imkânsızlığıdır yalnızca. Bununla birlikte onda, herhangi bir ahir-dünyanın (*arriere-monde*) aralamış olduğundan daha fazla aşkınlık vardır.

**“GÜNÜN DELİLİĞİ”
ÜZERİNE ALIŞTIRMALAR**

1° Şiirden düz yazıya.

İfadenin gelip düşünceye eklenmemesi, onun –metaforun– bu düşünceyi düşünülen temanın ötesine taşıması; –hala bir çekiç ya da bir belge gibi aktarılabilir olan– bu temanın ötesinde, harflerin –açılıp serpilmeleri içinde, edebiyatları içinde– Söylenenin spermsi nedenlerini koruması ve yorumcuya, yani okuyucuya daha uzak ve daha eski ya da daha derin bir anlamı, esinli bir anlamı vadetmesi –bu, kuşkusuz, Anlaşılabilirliğin bizzat kendi-

sidir. Kendiliğinden (*de soi*) –ve sadece sonlu bir zihin için değil–, anlaşılabilirlik yazarlar ve okuyucular talep eder, kendiliğinden Kitap talep eder.

Bu okuma –veya bu yorumlama– çeşitli tarzlarda yapılabılır. O, her bir kimseye ihtiyaç duyan Aklın görünüşünde (*epiphanie*), her bir kişinin payıdır. Hiçbir okuma, hakiki kitabın çok çağrışımlı (*multivoque*) sırrını veya gizemini dağıtmaz; ama her bir okumada, yazarın tasarısının barındırdığı olanakların ötesinde, Yazılanın sayısız ve gelecek –veya eski– yaşamları filizlenmektedir. Sonuna kadar akıllı olsa bile, yazar okur olarak kendiliğindeliğini gözetler ve böyle yakayı ele vermiş anlamla yazısını şimdiden bükerek, o yazısı ki esinli olmakla birlikte otomatik olmak gereğini duymaz.

Blanchot'nun kısa ve şimdiden eski bir metniyle ilgili olarak burada sunulan okuma, sanki bunlar sadece sembolik güçleri için araştırılmışçasına, metnin kuruluşunun bazı noktalarına değinmektedir. Kılı kırk yaran bilgiçlik ve şiire aykırılık mı? Kesinlikle. Ama, kuşkusuz şifresini çözme işine rehberlik eden fikir reddedilse bile, bu durum aynı

zamanda bu yapıtın olanaklı yaşamlarından biridir. Şiirin indirgenemez –esinli– egzotizminin, *asıl anlamıyla* söylemeye, temalaştıran söylemeye başvurduğu şeklindeki fikir, sergilediği gizemi bozmamak için söylediğinin tersini söylemek zorunda olsa da.¹

Blanchot’dan bahsetmek kolay değildir. Şu son yıllarda ona ayrılmış en iyi sayfalar, bereket versin ki –burada bizim de yaptığımız gibi– bir çağdaşı veya bir Blanchot’yu “kendisinin kendini anladığından daha iyi” anlama iddiasından uzaktır. François Collin, Blanchot’nun, eleştirel eserlerinin ötesine uzanan yazınsal uzam içinde, çağdaş felsefeden ödünç alınmış bazı yararlı ilk adımları atmıştır ve Philippe Boyer de güncel yazının çıkardığı gürültüler yoluyla onu, sessizliklerinin yankıları olarak kavranılır kılmıştır.² Roger Laporte, parlak ve dokunaklı bir metinde, tüm eserlerine şöyle bir göz atar ve, ona has bir tarzda, Blanchot’dan

¹ Bkz. Bizim yazdığımız *Autrement qu'être*, s. 53 ve *De l'Existence à l'existant* s. 83 vd., ayrıca bkz. « La Realite et son ombre » in *Temps Modernes*, kasım 1948.

² Françoise Collin: *Maurice Blanchot et la Question de l'écriture* (Gallimard). Philippe Boyer: *L'écriture* (Seghers et Laffont).

bahsetmenin imkansız olduğunu anlatarak Blanchot'dan bahseder. Bernard Noel, kendi yaşamında, kendisine neredeyse ölümcül bir şekilde çarpan bir canavar gibi, Blanchot'nun *Ölüm Hükümü*'ne³ çarpmıştır. Yaratıkbiçim [*Teratomorphie*] muhtemelen, kendisi uyarınca, hayvan yaşamının evrimi içinde, insanı da kapsayan yeni türlerin oluşmasına kadar varan mutasyonların ortaya çıktığı kipliktir.⁴ Ve Pierre Madaule, Blanchot'nun şiirsel yapıtını kendi şiirinin fablına sokmuştur.⁵ Hiçbir kimse onun figürlerini patavatsızca sorgulamak için ve sanki onların şiirini düz yazıya tercüme etmek üzere bir şifrenin onlara uygulanması mümkünmüşçesine, Blanchot'nun şiirsel metnine dokunmak istememiş, böyle bir kendini beğenmişlik önünde, böyle bir kutsallık çiğneme (*profanisation*) ya da ihanet önünde geri çekilmişlerdir. Her ne kadar, sonradan, kirli ellerin yaptığı bu iş unutulsa ve

³ Maurice Blanchot, *Ölüm Hükümü*, Kabalcı, 1999, çev. Arzu Dalgıç Aydın, Berna Kılınçer [*L'Arret de Mort*, Gallimard, 1948, ed.n.].

⁴ Roger Laporte et Bernard Noël: *Deux lectures de Maurice Blanchot* (Fata Morgana, Montpellier).

⁵ Pierre Madaule: *Une tache serieuse?* (Gallimard).

bu yazıya anlamlayansız anlamlılığı, yani müzikalitesi içinde yaklaşmayı yeniden mümkün kılarsa da, –dilin harcını biçimlendiren bir sanat söz konusu olduğundan– böyle bir girişimin, atıldığı tüm tehlikelere rağmen, her türden başka giriş/nüfuz için zorunlu [bir] başlangıç alıştırması olmadığı yine de kesin midir? Tek başına görevin güçlüğü, burada kısa ve özlü bir metnin seçilmesini açıklar. Ama Blanchot’nun tüm yapıtları gibi, muhtemelen bu da, kendiliğinden insani olanda kurulan *varlığın kapallılığının* “fabl”ıdır: boğulma, ama bitimsiz bir can çekişme içinde. Örneğin *Aminadab* veya *Yüceler Yücesi*⁶ kadar karmaşık yapıtların şiirine dokunmak için, hatırı sayılır, belki de ölçüsüz entelektüel kaynaklar gerekli olacaktır. Burada yararlandıklarımız hangileri olursa olsun, yorumun karşı koyulmaz baştan çıkarıcılığı, okuyucu için, *kapalılık* hakkındaki bu metnin ilham edilmiş olduğunu, *İmge’nin* ve *Harf’in başkasının*, orada, Söylenenin *ay-*

⁶ Maurice Blanchot, *Yüceler Yücesi*, Kabalcı, 2008, çev. İsmail Yergüz [*le Très Haut*, Gallimard, 1948, ed.n.].

nısını uyanma ve ayılma kipliğine göre parçaladığını ve bu yazının Kitap olduğunu onaylar.

Bu ölçüde, yorum şimdiden ondan sapar ve, zaman zaman, Kitabı yorumlayan kişiyi Yazardan ayıran (*separer*) ayırım (*différence*) içinde nefes alma olanağı bulur.

2° *Cehenneme Dair*

Düzenlenmesi ve birleşmesi, kendine has vezni (*scansion*) ve müzikal etkisi dışında, özel bir çözümlemeyi hak eden söz konusu temaların görünüşteki saçılmışlığına rağmen, “Günün Deliliği” optik bir odak noktasına sahiptir. Bizzat başlığı bu şekildedir: Günün Deliliği: bugünün deliliği, ama aynı zamanda delicesine arzu edilmiş gün olarak günün deliliği ve deliliğe giren gün –aydınlık ve ölçü– olarak ve öyleyse –özellikle de– gecenin deliliğine ve şaşkınlığına –görkemine rağmen, barışın efendisi Kral Süleymanı sarmalayan *Neşideler Neşidesi*’ndeki “gecenin dehşetlerine” (3, 8)– karşıt olan günün deliliği olarak günün deliliği.

Bugünün deliliği. Burada yüzyılın bazı kötülükleri söz konusu değildir. Libération'un hemen ardından –yaklaşık 1948'de– kaleme alınan bu 25 sayfa, yazılmış olduğu zamanın kalıntılarını taşıyor gibi görünmemektedir. “Dünyanın deliliği”nden ve dünyanın yeniden dengesini kazanmasından bahsedilmesi, Avrupa'nın az zaman önce geçirmiş olduğu yılların “psikolojik ve ahlaki” rengi hakkında neredeyse hiçbir şey söylemez. Yine burada, savaşın ertesinde yaşama dair umutlar ve tehditler de algılanmaz. Bu sayfalar düşünceler tarihi düzleminde, 1948'in gündemini bile yansıtmamaktadır (Bu noktada *Günün Deliliği* daha ziyade 1968 hakkındadır). Sonuçta, bu anlatıda, görünüşe rağmen, varoluş felsefesinin bu dönemde moda haline gelen ve büyük yükseliş gösteren gözde teması olan sonluluğa anıştırma söz konusu değildir; her ne kadar Blanchot –bilindiği üzere– varoluşçuluğun popüler tezlerinin ötesinde, o sıralar Fransa'da ve hatta Almanya'da bilinmeyen, “son Heidegger” diye adlandırılabilen şeyeye ilişkin düşünceyi sezmeyi bilmiş olsa da. Blanchot'nun tüm yapıtları boyunca her de-

fasında hem yenilenmiş hem de yeniden-söylenmiş olarak geri geldiği gibi, eğer özgürlük-olmayan (*non-liberté*) –ama her belirlenimcilikten ve her trajediden daha az özgür olan bir özgürlük-olmayan– cehenneme has bir özgürlük-olmayan bu metnin konusu olmasaydı, *Günün Deliliği*'nin kelimenin yaygın anlamında, tüm zamansal sınırlamalardan özgür olduğu söylenebilirdi. Aynı zamanda söz kalabalığı da olan bu yenilenme içinde, şimdinin mevcudiyeti –alan bulunmadığından, toprak bulunmadığından– harekete geçmektedir. Geçen zamanın ortasında hiçbir şey gelmemekte ve meydana gelmemektedir. Her şey her zaman hatıra ve tehdittir. Anların akışı, kendi etraflarında dönen menteşelere asılır ve Aynı'yı yineler. Bizzat bu anlatıyı anlatan bir anlatının tekrarlanması durumu. “Ne alimim ne de cahil. Sevinçler tanıdım, demek az gelir: yaşıyorum ve bu yaşam bana en büyük hazzı veriyor.” –9. sayfadaki bu metin 32. sayfada yeniden karşımıza çıkıyor:

“Ne alimim ne de cahil. Sevinçler tanıdım, demek az gelir.

Onlara hikayenin tamamını anlattım.” Hikayenin tamamı bu sevinçlerin etrafında dönmektedir. Dışarısız hareket, diasporayı buyur etmek için boşluksuz dışarı-atma (*expulsion*). “Boşluk beni hayal kırıklığına uğrattı.” İnsani bir Kendi’de [*soi: benlik*], kendi’de boğulma olan bir koruma (*maintenance*) içinde devam ettirilen devinim. Şimdinin (*maintenant*) deliliği, günün deliliği. Bir türlü geçmek bilmeyen Auschwitz deliliği. Şimdinin, güncelin, Bugün’ün yapısı böyle midir? Cehennemi (*infernal*). Auschwitz’te kendisini gösteren, ama zamansallık içinde büzülüp saklanarak onu koruyan cehennemi.

O halde Günün deliliği, ne bizim anlamlı davranışımızın yan yana gittiği anlam-sızdan şikayet etmek için, ne de varlığın sonluluğunun şaşkınlığa uğrattığı insancıl ve erkeksi insanlığın hayal kırıklığını sergilemek için anlatılır. Hükmetmek ve fethetmek için sabırsızlanıp da girişimlerinde başarısızlığa uğrayan ve “projelerinin yıkıldığını gören”, “gecenin deldiği” “insanların deliliği” değildir. Şimdiden iyice ortaya koyulmuş bu formüller söz konusu değildir.

Tam tersine, uçakların sessizlik içinde uzaktan gelen vınlaması gibi, bir başka delilik, sevinçlerin ortasında, günün ortasında, metnimizin ilk satırlarının tasvir ettiği sarsılmaz mutluluğun ortasında saklı durur.

Peki nedir bu mutluluk? Tüm savlardan önce koyulan dünyanın sabitliği (*stabilité*) –pozitifliği–, tüm çalkantıların ve tüm arzuların gerisindeki ve tüm saçmalıklara katlanan –veya içeren veya kapsayan/anlayan– durgunluk; zira dünya, dünyanın saçmalığı üzerine yapıp edilmiş bu formüllere varıncaya değin kendini doğrular. “Hayatımın sönüp gideceğini hissettiğim zaman” bile, “gecenin serinliği, yerin sağlamlığı (*stabilité*) bana nefes aldırıyor ve neşelenmeme yol açıyordu.” Uçuşunu askıya alan zamana hükmeden sabitlik/durgunluk. Zaman, saatlerin –şimdinin kıvrımları (*méandres*)– içinde, hoş saatlerin, süregiden sürenin, bizzat ölümün kendisine bir yer tahsis eden süreğenliğin içinde dolanmıyor mu? Zamanın, zaman içinde olay olarak ortadan kalkması/silinmesi. Sentaksın hoşgördüğü bu sıçrama, anlam-sızlık (*non-sens*) değildir. “Öleceğim zaman (belki

de birazdan), engin bir mutluluk tadacağım”. *Belki de birazdan* –yazarın ifadeyi parantez içine alması, saatin kaçınılmaz olarak geleceğini, doğru saatin yanılmazlığını ifade etmektedir. Blanchot’nun söyleme tarzına göre, anlam, bir formülü veya basit bir kelimeyi önlemektedir, sabitleme gücüne rağmen yazı tarafından bırakıldığı çeşitli düzeylere yükselerek veya derinleşerek çınlamaktadır.

Dünyanın dinginliği veya Aynı’nın sürekliliği, ki bilinç belki de sadece bunun bir eşi ve aşırı ifadesidir (*emphase*), bir bilinç ki –ne kadar altüst edici olursa olsun– her olay onun içinde ruh hali olarak oluşur ve yer alır. Kendi “düşünüyorum”unun birliğine uygun düşen bilinç formları ölçüsünde “her meydana gelen bana uygun gelir (*convenir*)”. Her şey uygundur/uyuşumdur (*convenance*), işte bu Avrupa’dır! Bu güvenlidir. Bu devredilemezdir. “Dünyanın onun dışında hiç olduğu bu günü görüyorum. Kim bunu benden alabilir?”

Bana kendini gösteren eksiklik (*défaut*) sadece dışarıda vardır. Ben özneyim/tabiyim, yani *tamamıyla yerleşmiş du-*

rumdayım ve dayanıklıyım; “çoğu kişinin sahip olmadığı bir eve sahibim; cüzzamlı değilim”. Ölümün [bir] vakti vardır –[ölüm] ne onu engelleyebilir ne de tersine çevirebilir. Anlatıcı, dünyanın deliliğinde kurşuna dizilmeliydi (ki dünya zaten çok geçmeden dengesine yeniden kavuştu), “duvarın dibine” yerleşti, ama onu öldürecek kurşunlar hareket etmedi. Hiçbir şey kesilmedi/durmadı. Tıpkı vaktiyle suda boğulan ve boğulmayan Karanlık Thomas için ve daha sonra da olumlamanın ve olumsuzlamanın birbirinden ayrı değil de birbiriyle birleşik olduğu *Bekleyiş Unutuş*’ta olduğu gibi. Ölüm, yaşamın bir olayı gibi yaşanır: cesedin toprağa gömülmesi, çürüyerek yok olup gitmesi, iskelete dönüşmesi veya bir amfide kesilip biçilmesi yaşanır. Yaşamın renginin değişmesi olabilecek ölüm, yaşamın varlığını salt varlığının genelliğinde doğrular ve ona dahildir. Salt varlığın genelliği: organik bedenın biyolojik ve ruhani erekliliği, bu mevcudiyet ontolojisinin yönünü artık soyut nesnesinden çevirmez –beden kendisini salt su veya salt yanık olarak bilir. Varlıkta yaşanan ve varlığın olgunluğu olarak hiçlik (*néant*). Ama işte

günün bu kaçınılmaz mevcudiyeti günün saldırganlığına ve bu günde varolma da bıkkınlığa dönüşür. Yerin sabitliğinin (*stabilité*), bu uygunluğun/uyuşumun, bu mutluluğun uç noktası burada bulunmaktadır. Eski Avrupa'mızın yorgunluğu ve düzeninin ortasında yıkılması. Ama inkar edilen şey, bizzat seyri içinde, doğrulanır. Mutluluk, çatlama ve çıkışı vadederek mutsuzluğu kuşatır. Mutluluk mutsuzluğu yorar. "Mutsuzluğun en kötü saatlerinde, mutluydum." "Bu keşif hoş değildi." Yorgunluk metinde durmaksızın geri gelir: boşluk kendi kendisini doldurur, dinginlik sakın kalmaz. Kesin söylersek, usanç. Bahsedilen anların, muhafaza ettikleri (*conserver*) her şey yoluyla bu yeniliği yalanlamasından önce yenilikleri içinde beliriverdikleri [bir] ilerlemeci diyaletik yoktur; Özdeş olanın/Aynı'nın (*Identique*) dairesel geri dönüşü, geniş bir döngüye/daireye göre bile olmaz. Bu, olduğu yerde sayan bir dönmedir: mutluluk bizzat sürekliliğinde kendi yakasını bırakmamaktadır, delilik halinde patlama, deliliğe, sıkışmaya, dışarısı olmaksızın soluk alınmayan içsellığe kapanır. Delilik bir çıkış yolu mudur (*issue*)

yoksa çıkış yolu delilik mi? Bilincin en son noktası, çıkışsız olanın bilinci olacaktır ve böylece dışarısı değil ama dışarı fikri, ve böylece takıntı olacaktır. Dışarının imkansızlığında düşünülen bir dışarı, imkansız dışarının arzusunu üreten düşünce. Bu bakımdan delilik veya bizim dini koşulumuz.

En uçta bulunan bilinç, takıntıdır, boğulmadır, nefes darlığıdır, bir duvarın karşısında ezilmedir. Hiç bilgelik yoktur, yapacak hiçbir şey yoktur. Bu deliliğin cehennemi anı. “Bu cehennemdir” –herhangi bir korkunç durumun metaforu değil, tükenmeksizin yanmadır– alev alev yanan çalılığın⁷ şeytani acı alayı gibi; dışsal olmayan bir dış tehdidin algılanması; sırtlanlar ulumaktadır, ama bu ulumalar sadece onları duyanın çılgınlardır. Ölecek derecede ölüm ve imkansız ölüm. Tüm gizemlerden sıyrılmış bir dünyada ölüm, [bu ölüm] maddenin anlamının ta kendisi olan bir sıkışıp kalma ölçüsündedir. Ölüm-için-olma, toprak için ve su için: –eski-den tek çıkış olan– hiçlik çukuru, trajik olanın hala ona ver-

⁷ Buisson ardent: Tanrı'nın Musa peygambere alev alev yanan bir çalılık suretinde görüldüğü anlatılır. Bkz. *Kitab-ı Mukaddes*, Çıkış, 3: “Ve Rabbin meleği bir çalı ortasında ateş alevinde ona göründü; ve Musa onu gördü, ve işte, ve çalı ateşle yanıyor, ve çalı tükenmiyordu.” [ed. n.].

diği aklı kaybederek çözülmesi mümkün olmaksızın bir düğümle düğümlenmiş varlık tarafından tıkanmıştır. Ölümde hiçbir şey çözülmez. Shakespeareci trajedinin sonunda yer alan sahneyi kaplayan kadavralar, ontolojik atmosferi artık yatıştırmamaktadır. Ölümden sonra'nın dönüştüğü bu yer altı yaşamının hikayesi, modernite içinde –ama bu defa kendi gerçek korkunçluğu ölçüsünde– Odiseus tarafından ziyaret edilen Hades'in hikayesini tekrarlar.

3° Yaralayan saydamlığa dair.

Ama gün sadece art arda gelenin eş-zamanlılığı (*synchronie du successif*) değildir; zamanın yıkıma uğradığı bir mevcudiyet, kendisinde hiçbir şey gölgelenmeksizin zamanın saatlere sarmalandığı ve bizzat gölgelenmenin kendi saatinin geldiği mevcudiyet değildir o; gün sadece, sırf varolması itibarıyla, bilinçte tınlayan, açılan ve kendisini gösteren bir varoluşun aşırılığı değildir. Bilinç de, aydınlık ve görüş (*vision*) olarak, kendine karşı mesafe alan bir varlık kipidir;

bu kip bir temsil olarak, hakikatin saydamlığında kendi ölçüsüne uyarak kendi kendisine ağırlık yapmaz; hakikatin saydamlığında tüm engeller çözünür, karşıtları yaratan ve varlığı çelişkilerin içine hapseden tüm gölgeler dağılır; bu saydamlıkta varlık hakikat olur. Hakikatin bu açıklığının –boşluğun saydamlığına erişen bu aydınlığın– görüşünü keskinleştirdiği gözün üzerinde kırılan bir sırça gibi retina-yı yaralaması ve bu yaralanmanın bir aydınlık ve esriklikten kurtulma gibi talep edilmesi, işte yine günün deliliği ile karşı karşıyayız. Günün, kendisini arayan gözü yaralayan günün aydınlığı olarak arzu edilen deliliğin, sonsuzca tekerrür eden yinelemesi. “Birisi gözlüğümün camını gözümün üzerinde kırdığı için neredeyse görme yetimi kaybedecektim”. – İşte bu, Günün Deliliği’nin temel simgesidir.

Burada kastedilen, eylem yoluyla gelişen ve araştırılan, özgürleştirdiği aklı tehlikeye sokan bilginin buhranı değildir. Bilgi kendini burada sadece teknik anlamda, saçtığı ölüm ve sıkıntılarla, neticede gelip dayandığı Usançla yadsımaz. Kendi kaynaklarına karşı dönen, tam da hakikat ve onun

mutluluğudur, hatta bizzat su götürmezliğin ta kendisidir, bunlar bir o kadar da yazgısal olarak önüne geçilmezcesine çekici ve talep edilen şeylerdir. Bizzat kendi, belirişi olası görünüşlerinin hakikatini daha baştan tehdit eden bir içerik midir, bilginin saydamlığında belirecek olan? Yoksa, daha da güç bir soru: entelektüelleştirilmiş ve matematikleştirilmiş ve tahakküm altına alınmış maddenin kendini ortaya koyduğu süreçte beliren –zihne veremeyeceği hesapları soran formların iskeleti midir? İlkeye, bulunmayan ilkeye boyun eğmeyen, “kuralsız ve amaçsız” mantık formları mıdır? Anlatıcının diyaloga zorlamayı başaramadığı yasayla buluşmanın yerleştirilmesi gereken yer burasıdır, zira, akla yatkın olsa bile, yasa bir söyleme değil, ama konuşmaksızın kendini dayatan ve tüm söylemlere, yani tüm savunulara, tüm dualara/ricalara ve tüm yakınmalara karşı sağır olan bir zorunluluktur. Burada belki de, tüm kitapları boyunca, usamlanan ve usamlayan aklın zafer kazandığı yerde ortaya çıkan zorunluluk nedeniyle yaralanan Leon Chestov’u kanatan yarayı hatırlatmak gerekir.

Ama saydamlık daha da yaralayıcı olabilir. Hegel’e inanılacak olursa bizzat düşüncenin saydamlığı olması gereken ussal kavramın temelinde, kendi soykütüğünden kaynaklanan tüm bulanıklıklarca karartılmış bir dil kendini gösterir; küçük parçacıklar tarafından sürekli yaralanan göz –ya da saydamlığın boşluğunda dans eden düşlemler– işte, zihnin kendini hapsettiği kapalılığın berraklığı budur. Bu kapalılık, bilgi genişlediği ölçüde daralmaktadır. Dış merciler yoktur artık! Tabii “şikayette bulunmak” da mümkün değildir. Şikayetlerin hiçbiri kabul edilmez. Artık din yoktur. Avrupa’daki külte davette yankılanan metafiziğin sürekliliği, afişlerde “onu sen de istiyorsun” ifadelerini, yani sen de “nesneleştirici yönelimsellik” olmaksızın inkar edilemez ve bilinçdışı bir saikle Tanrı’ya dönüyorsun imasını yineliyor. Tüm bunlar “aydınlığın bütün sağduyuyu kaybetmiş olduğu” yerde, anlamın tam da anlamı yücelterek onu uçuculaştırmaktan ibaret kaldığı yerde, tam da anlamın bütünüyle yitirilmişliğinin bu aşırıya tırmanışının aklın aydınlığında hala yetkisini devam ettirdiği yerde gene de bir anlam bahşetme inadıdır olsa olsa.

“Gitgide, günün deliliğiyle yüz yüze olduğuma kani oldum; işte hakikat buydu: ışık delirdiğinden, aydınlık bütün sağduyusunu kaybetmişti, kuralsız ve amaçsızca, akıldışı bir şekilde bana saldırıyordu. Bu keşif yaşamımı boydan boya kateden bir ısırik darbesi gibi oldu.” Peşinden koşulan saldırı. Bu şekilde saldıran günün deliliğine, delicesine arzulayan günün arzusu karşılık verir; Aklın gücü, Hegel’e göre ölüm gibi güçlü efendi, kendisinden ölmekle kaçamadığımız ve kendisiyle uzlaşma sağlayamadığımız ölümden daha da güçlü efendi. Su ve hava arzusu, ama [bu arzu] bizzat susuzluğu ve solunamaz olanı arzular. “Ne bakabiliyordum ne de bakamıyordum.” İmkansız, kendisiyle çelişen gibi ortadan kaybolmamaktadır. O, bu yaşamın imkansız olduğunun söylendiği anlamda imkansızdır; bu yaşam, var olduğu halde imkansızdır. Varlık imkansızı gerçekleştirir: sürgün edilenleri buyur etmek için mekansız bir sürgün [yeridir].

Yunan’dan bize gelen ışık (*lumiere*) gerçek aydınlık (*clarté*) değildir. Tarihimiz tarafından fethedilen ben bilinci, bir sarhoşluktan ayılma değildir. O hep henüz sarhoştur. Akıl, her

ayıklığın (*vigilance*) ötesinde olacak bir uyanma (*éveil*) arar. Tüm berraklıklardan (*lucidité*) daha da berrak bir berraklık, şimdiden bir haldir, şimdiden Devlet'tir. Bu, görmenin kendisini kör eden tehdidin karşısındaki coşkunluğudur. Ya da tersi, pansuman pamuğunun altındaki gözde, yara, yedi günün ışığıyla hala süren temastır. Tarihin uzlaşmalarıyla henüz gölgelenmemiş yaratılışın yedi gününün ışığı; katlanılmaz ve zorunlu ilk ışık. İçkinlikteki aşkınlık mı, yoksa aşkınlığın soluğunun kesilmesi ve uyuşturucunun "hilekarca uykusuna" başvuru mu? Bize bu şekillerde sadece entelektüellerin kaygılarının ya da yazma güçlüklerinin anlatıldığından emin miyiz? Burada daha ziyade kelimenin tam anlamıyla *çıkışsız* bir acı anlatılmamış veya öngörülmemiş midir? Birisi her zaman mekan-olmayana, aşırı doluya, zaten tutulu olan yerlere doğru geri itilir. İstirapların ötesinde cehennem, mekanın bu ters yüz edilişidir, ebedileştirilen zamanın bu çıkmazıdır, salt Aklın, onun sezgilerinin ve kategorilerinin çarpılmasıdır (*distortion*). Günün deliliği. Geri getirilemez bir ses şöyle söylemektedir: "Yapacak hiçbir şey

yok.” Yapacak hiçbir şey yok –bu, soyut *bir* önermeyle değil, insanlığın koşulu ya da koşulsuzluğu ile kendini duyurur.

4° *Bir çocuk arabası*

Başkasıyla olan ilişki –son çıkış yolu. Anlatının bir ucundan diğerine bu ilişki kendini ammsatır. Sevilen varlıkların kaybedilmesi, mutluluğu kesintiye uğratan bir şok yaratmaktadır, ya da tam olarak ifade etmek gerekirse, mutluluğu, güvencedeki tek şey olan yalnızlığın boğucu kucaklamasına çeviren bir travmadır bu. Eski bir binanın yüksek araba kapısının önünde, bir adamın durup bir çocuk arabasına yol verdiği küçük sahne böyledir, bu bir şeyin meydana geldiği olaydır –“uzlaşmaksızın” meydana gelmektedir, biri diğerinin önünden çekilmektedir, burada biri-diğeri-içindir. Anlatıcının tez canlılığı da buradan ileri gelmektedir. Bu tez canlılık onu varlığın üzerine çıkarıyor gibidir. Derhal anonimleşmenin karanlık soğuğuyla, karanlık bir avlunun zemini-ne bakmakta olan anlatıcıyı tepeden tırnağa kat eden o koz-

mik soğukla karıştırılan yanıltıcı olay. Ve o sonsuz alanların sessizliği... Varlığın uçsuz bucaksızlığı ve bu yeryüzünde birbirini öldürüp duran devasa kitlelerin yanında, size yol veren kişinin o belli belirsiz hareketi nedir ki? Amma beylik [bir] düşünce! Seçkin bir zihne yaraşmaz, ama durmadan onu alçaltan ve bastıran sessizlik içinde mırıldanmaktadır. Kendini dert edinen ben'in –varlıkta sebat etme (diretme)– *conatus*– Batının kibar toplumunun inceliklerinde bulunan karşılıklı hoşnutluğun kipliklerindeki egoizmi ortadan kaldırmaya varıncaya kadar kendi derinliklerinde yer alan başkasına bir “adanmayı/özveriyi” göstermek için parça parça sökülmesi (*demonté*) boşunadır; –başkası için ve başkasında acı çekmek çıkargözetmezlik [varlıkla-ilgili-olmayı-bırakma] noktasına ulaşmaz: özgeci bilinç kendine geri döner. Başkaları için ve başkalarında acı çekmek mi, bana acı çektiren başkalarıdır! “Bu uçsuz bucaksız başkası, beni isteyeceğimden çok daha fazla kendime verdi.” Ve bu, cina-yet ayartısında son bulur. Hiç şüphesiz başkaları, “onların en ufak sıkıntısı, beni sonsuz bir kötülüğe dönüştürür” ve

“bununla birlikte, eğer gerekirse onları kesinlikle feda ederim, onları bütün mutluluk duygusundan mahrum ederim (onları öldürdüğümde bu başıma gelmiştir).”

Kendinin sağlamlaştırılması olarak başkasıyla ilişki buradan ileri gelmektedir –“çok sert” [bir] maddeye dönüşme raddesinde, özveride bulunma sadece Avrupa bireyciliğinin dolambaçlı bir yola sapmasından (*détour*) ve benin katılaşmasından ibarettir: “ben” başkalarından daha güçlüdür! “Kendimden önce bunlar arasından birilerini toprağa gömmem gerekir”, “varoluşum şaşırtıcı bir sağlamlıktadır”. Nihayetinde, büyük felsefemizde başkasıyla ilişki *kendilik* [*ben*] *bilinci* terimlerinde söylenmekte ve kapsamaktadır: “başkaca”lığı (“*autrement*”) içinde yine de istenen başkasıyla; bir Tanrı gibi, bizzat din olan bir istemeyle istenen başkasıyla. Gölgeleyen isteme: “yine de” içimde bir şeyler istemeyi hemen bırakıyordu. *Bilinç terimlerinde*, ama içsellikçi olmayan bir bilincin terimlerinde ki bu, “okumadan ileri gelen karanlık zihnin” bakışı altındaki böceğin durumudur, terimler arasındaki iletişimleri birbirine bağlama edimine

indirgenmiş bir sistemdeki basit ara istasyondur (*relais*), burada yine muhtemelen sadece santral görevlisinin faaliyeti vuku bulmaktadır. Saydamlık kendisini yaraladığında anlatıcıyı kabul etmiş olan klinikte anlatıcının indirgendiği formalizm –veya meslek– ya da ontolojik statü. İnsani olanın evrenselleştiği ve Yazı'nın çok boyutlu anonimliğinin bilinmeyen görünüşlerini ortaya çıkardığı yerde, kültür eseriyle ilişkileri içinde aynı formalizm söz konusudur. “Çok kitap okudum.” Kuşkusuz. Ama “Farkına varmadan öldüğümde, tüm bu ciltler değişecek.” Kendi yorumum olmak-sızın –kitap yoktur. Ama yorum, Avrupa insanımn kendisini bırakmaya başladığı eğlenceden başka bir şey olmayacaktır. Blanchot artık kitap olmadığını düşünür mü? Okuma yok, yazı yok, ifade yok. Nüfuz edecek hiçbir şey yok, içsellik yok, zemin yok. Varlıktaki her şey umarsızca katı ve sağlamdır. Formlar zarfları sonsuzca sarmalar. Tanrı yoktur! Çatlayan atom çekirdeğinin içinde ancak yeni çekirdekler bulunur. Geçitler ancak yeni geçitlere götürür. Bir kitaptan diğerine yol alan yorumun, bir kütüphane memurunun dar geçitler

üstünde seğırttiği gibi koşturduğu yer altı yollarının yalıltıcı derinliği [söz konusudur], ama geçitler üstündeki bu akrobasiyle sadece terimden terime, imden imleyensiz ime geçiş sağlanır. İnsanların birbirleriyle iletişimde bulundukları zeka, bilinenin jetonlarının karşılıklı değiş tokuş edildiği bir oyundur. Şimdiden yıldızlar arası yolculukların can sıkıntısı söz konusudur: bu yolculuklarda hiç görülmemiş manzaralardan gözleri kamaşan astronot, ademî olmayan bir insanlığın –tek işitilmedik söyleme olan– söylemesini (*dire*) duymayacaktır.

“Kanla” ilgilenilen klinikte, dışarıdan inceleniriz ve burada sır tutarak saklanamayız. Yakınlara sergilenen dışarıyı soğuracak bir şey yoktur elde: [bunun] tersi mekanın (*end-roit*) yerini tutmaz. Terimlerin (*termes*) birbirini yadsıdığı ilişkilerde insanların birbirine sergilenmesi. Benim yaşam alanım başkalarından aldığım yerdir ve bizzat benim sefaletim, “(kendi) elbiseleri üzerinde adaleti” taşıyormuşçasına kışkırtıcı, suçlayıcı ve talepkardır. Tamamıyla dışarıya, ama çıkışsız bir dışarıya dönük adalet. Hiçbir şey

sistemin karşılıklı yapısından kurtulamaz. Kaçış sadece uyuşturucunun hileli yanılısamları yoluyla mümkündür. Ama her zaman yakalanmışızdır, hep kabaca, hileli uykudan, konum olmayan şeyden, *tez* olmayan şeyden, libido gibi ardından sürükleyen şeyden sökülüp koparılmışızdır. Bu söküp koparma neden hilelidir? Varlıkla yanılısamayı birbirinden ayıran nedir? Demek ki varolanın varlığı kendi ayrıcalıklarıyla dalga geçmez.

Peki ya politik düzen? Ya hayırseverliğin açıklığı? Vatandaş-insanının muhteşem aşkınlığı, Aydınlanmanın büyük umudu. Evet “başkasında karanlıktım, ama egemendim”, teba ama prens, özgür insanların yanında özgür insan. Eşit şartlarda paylaşılan bu egemenlik, hiç de az bir erk değildir; özgür insanları taşa tutma (*lapidation*) olanağı, teke karşı cinayetle ilgili düşmanlık. Birileri tarafından yapılan nöbetleşe şiddet uygulamaları ve başkalarının maruz kaldığı zulüm. Kavramsal aklama, erkin hukukiliği, Yasa’nın söylemi teselli edemez. Yasa, bir diyalogun “*a parte*”ına [özeline] girmez (s. 71). “Buna

girişmek için yavaşça yasayı çağırıyordum: yaklaş ki seni yüz yüze göreyim (yasayı bir an apayrı tutmak (*prendre a part*) istiyordum). İhtiyatsız çağrı, eğer o cevap vermiş olsa ne yapardım?”

Yasanın başka bir dil konuşabileceği doğrudur –kişiselci hümanizm yasası olan erkeğin kadın hizmetçisinin, kardeşliğin ya da hatta yardımseverliğin dilini. Ama yasanın köleliğe kadar giden tanıklığı (*diaconie*)⁸; bu tanıklık, “uşaksı teklifsizliğin, sanki insan varlığı bir dizle yetinecek insanmış gibi” ve ucuz erotizmin ya da konforun ve pazar günü sinemasının böylesi hoşnutluklarıyla arzularına ihanet etme tehlikesi taşıymıyormuş gibi, evet bu tanıklık, bazen bu ayrıcalıkların küçük mutluluğu ile yüklü insanı telafi edecek düzeydeymiş gibi sonsuz kınamadır.

Zira dahası, bu insani yükselme yasası, bakışı, korku ve titreme içinde Günü ve Gökyüzünü selamlamak için

⁸ Katolik ve Protestan Kilisesi'nde, *diaconie*, Hz. İsa'nın Evangel'ini, şahsen ve cemaat halinde bir tanıklık olarak ve kişiye ve topluma karşı bir hizmet olarak, yoksullar için hayata geçirmektir [ed.n.].

son noktaya varıncaya kadar oraya yönelterek, sadece pencereyi tavandan ayıran mekan seviyesinde duvarın bir ucuna diğer gözünü. Derinliklere ilişkin yanılgının sona ermesinden (*démystification*) sonra yükseklik yanılgısının da sona ermesi. 1948 tarihli bu metinde, tamamıyla gün yüzüne çıkacak ve boşluk içinde dönecek şeylerin ve yirmi sene sonra ortaya çıkacak deliliğin sarsıcı bir önsezisi bulunmaktadır. Bir dışarının açıldığı tek nokta olan başkasının çıkışı (*issue*) yoktur. O, benim bir bıçak saplar ve suçluluğunu itiraf etmek için bir maneviyata bürünür. Başkasına katlanmak, başkasında ıstırap çekmek, Celan'ın yüce sözü: “Artık dünya yok, seni ben taşımalıyım.” –hastaların, emekleyerek yürüyen anlatıcıya at binerek eğlendikleri tımarhanede, komediye dönüşmektedir. Öznelerarasının aşkınlığı en mükemmelinden bir baskı ve sersemleştirici özgeciliktir: “ben” kendi at özünde boğar.

5° Üç [*kişi*] olan ikiye [*iki kişiye*] dair.

Bu metin, çıkışsızlıktan değilse, kapıların, pencerelerin,

hava deliklerinin kapalılığından değilse, ölümün varlık tarafından tıkanmasından ve bu dışarısız içeride dışarı atmanın bitimsiz baskısından değilse neden bahsediyor: “duvara girmek”, “çakmak taşı yığnında başıboş dolaşmak”. Sadece insan dışı bir toplumda bulunan bir insan ruhunun veya kendisini görmezden gelen varlık tarafından incitilen sonlu bir zihnin kötülüğü anlamına gelmeyen baskı. İnsanın insanlığı burada sadece sonuca bağlanmayan, çözümlenemez olduğundan tarihte tamamlanmayı başaramayan ve aşırı yorgunluğunu kendini sahneye koyarken abartan bir entrikanın ortaya koyulduğu bir sahnedir. Tarihin anlamı kaybolmuştur, –vuku bulan artık vuku bulmayı başaramaz, bir anlatıya girmez.

“Tarihin anlamı kaybolmuştur.” Bir kez daha, bayağı bir formül Blanchot’da anlamılamasının bir tür katmanlaşmasında yankılanır; en alçaktan en yükseğe kadar ve, varoluşun meşhur saçmalığının ve olayların olumsuzluğunun ötesinde, dile sığmaz olanın (*ineffable*) ve fabl edebiyatının sonunun, dilin sonunun, yani sayesinde tüm düzensizliklerin

hala bir başka düzen diye geçebildiği sözel eş zamanlılığın sonunun açıkça görüldüğü bir seviyeye kadar; farklılıkları içindeki uyumsuzların hala kağıtların ortak yatağında uyuduğu ve yazılı bir sayfa üzerinde bir araya geldiği, sözcükler ve dudaktan dökülen (kelimeler) şeklinde bile olsa, hala kendilerini yitirebildikleri anlatıların sonu.

Ama anlatı imkansızdır da, çünkü dil ne ifadedir ne soru, daha ziyade sorgulamadır. Başkasıyla ilişki bir başvurudur (*recours*): sizi gözetim altında tutan doktorlara kendinizi teslim edersiniz. Göz hekimi ve psikiyatr bakışı ve düşüncüyü kontrol eder, kontrol eder ve gözetler. Yardımsever nesnellikleri içinde düzenin, yani yerleşik düzenin suç ortağıdır. Beni anlatıya, zırvalığı dışlayan fablâda toparlanamayan varoluşa iterler. Mantıksal düzen, düzen üzerine yeniden tesis edilir. Anlatıya davet ihtardır (*sommation*), “Ne biri ne de kuşkusuz öteki polis komiseriydi. Ama iki kişi olduklarından, bu nedenle üç kişiydiler...” Şimdiden erke hizmet etmek için iki kişi olmak yeterlidir. Hikaye etmek, konuşmak şimdiden bir polis raporu kaleme almaktır. “An-

latı yok, artık asla” – işte metnin son kelimesi. Ama hala delilik vardır. Bu metnin bizzat mevcudiyeti, reddetmenin en üst özgürlüğünü kesin olarak yalanlar. Bir metin, bir doku, bir kumaş, bir yapıt! Bütün bu reddetmelere karşı, beynin bir yerinde, “o [*cela*] örmektedir”.

MONOKL YAYINLARI

Düşünce

Yayıma Hazırlananlar

- 1- Giorgio Agamben, *Dünyevileştirmeler*
- 2- Giorgio Agamben, *Dost/Dispozitif*
- 3- Alain Badiou, *Felsefe ile Politika Arasındaki Gizemli İlişki*
- 4- Dionys Mascolo, *Aşk Üstüne*
- 5- Alain Badiou, *Tarihin Uyanışı*
- 6- Alain Badiou, *Sonlu ve Sonsuz*
- 7- Jean-Luc Nancy, *Gidiş/Gitme*
- 8- Alain Badiou, *Deleuze: Varlığın Uğultusu*
- 9- Jean-François Lyotard, *Anlaşmazlık*
- 10 - Alain Badiou - Barbara Cassin, *Cinsel İlişki Yoktur, Lacan'ın Etourdit'si Üzerine İki Ders*
- 11- Alain Badiou - Barbara Cassin, *Heidegger, Nazizm, Kadınlar, Felsefe*
- 12- Emmanuel Levinas, *Etik ve Sonsuz*
- 13- Emmanuel Levinas, *Başka İnsanın Hümanizmi*
- 14- Jacques Lacan, *Öğreti'm*
- 15- Jacques Lacan, *Televizyon*

- 16- Jacques Ranciere, *Dilsiz Söz*
- 17- Jacques Derrida, *Ses ve Fenomen*
- 18- Pierre Bourdieu, *Martin Heidegger'in Politik Ontolojisi*
- 19- Maurice Blanchot, *Bekleyiş Unutuş*
- 20- Maurice Blanchot, *Yazınsal Uzam*
- 21- Maurice Blanchot, *Felaket Yazısı*
- 22- Maurice Blanchot, *Lautreamont ve Sade*
- 23- Georges Canguilhem, *Normal ve Patolojik*
- 24- Peter Sloterdijk, *Derrida, Bir Mısırlı*
- 25- Giorgio Agamben, *Gelecek Ortaklık*
- 26- Jean-Luc Nancy, *Tekil Çoğul Olma*
- 27- Jean-Luc Nancy, *İşlemeyen Ortaklık*
- 28- Jean-Luc Nancy, *Dünyanın Anlamı*
- 29- Serge Lesourd, *Özne Nasıl Susturulur*
- 30- Vladimir Jankelevitch, *Ölümü Düşünmek*
- 31- Michel Henry, *Söyleşiler*
- 32- Joan Copjec, *Arzumu Oku: Lacan'a Karşı Tarihsiciler*

Düşüncenin Bir Devrimi, Devrimin Bir Düşüncesi

Emmanuel Levinas ile Maurice Blanchot, öğrencilik yıllarından beri dosttular. Bu dostluk, büyük bir düşünsel yakınlığı da kapsamaktaydı. Birbirlerinin üstüne yazdılar. Bu kitaptaki metinlerde, Levinas Blanchot'nun yapıtına çeşitli yaklaşımlar gerçekleştirmekte. Bunu yaparken, kendi düşüncesini de büyük kitaplarındaki ayrıntılardan ve karmaşıklıktan uzak olarak açık seçik bir anlatımla ortaya koyma olanağını buluyor. Burada, Blanchot Levinas'a bir bakıma ayna işlevi görmekte. Blanchot'nun eleştiri ve anlatı sözü, Levinas'ı felsefi düşüncesinin odaklarına götürüyor.

A. S.

ISBN 978-605-88256-6-6

9 786058 825666

14 TL